

67
I 117 986 1983

98530731,1

COBISS

1 1983

MILADIKA

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

LETO XXVII - ŠTEV. 1

KAZALO

Prava skrb za našo prihodnost	1
Alojz Rebula: V hercegovskem Korintu	2
Mogoče ne veste, da	3
Milan: Gospod, Ti si moje zavetje	4
M. Šah: Pričakovana šolska reforma	10
Anton Kufolo: In večno šumi Nadiža (17)	11
Pod črto	12
Antena	14
Pavle Merku: Trebče.	16
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Ace Mermolja in Jerneja Petrič)	17
Ocene: Zora Tavčar (gledališče); Magda Jevnikar (razstave); Marijan Bajc (literatura)	20

Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Listnica uprave

Priloga: Rast 6-1983, pripravlja uredniški odbor mladih. Str. 21-24

Zunanja oprema:

Evald Crevatin

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA
Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI (Zveze italijanskega periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 1000 lir. Celoletna naročnina za Italijo 8.000 lir: nakazati na poštni tekoči račun 11/7019 — »Mladika« — Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 250 ND. Druge države 12 US dolarjev (ali enakovreden znesek v tuji valuti).

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma pisma

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

PRIZNANJE

Pošiljam svojo naročnino za leto 1983 in iskrena voščila vsem članom uredniškega odbora za nove uspehe pri izdajanju Mladike v novem letu.

Naj dodam izraz osebnega veselja ob branju prevoda pogovora Jean-Marie Domenacha za revijo Panorama Aujurd'hui. Mnenja sem, da taki in podobni posegi v živo tkivo človeškega dogajanja s strani ljudi, ki so si izoblikovali kristalno trdne in čiste poglede, lahko veliko pripomorejo k poglobljeni rasti mlajše slovenske generacije.

Z iskrenimi pozdravi.

D. B.

MUČENIKI IN SOCIALISTI

Ko se je v šestdesetih letih italijansko zavedni Trst spominjal mučeniške smrti Nazaria Saura, je sedel v občinskem odboru tudi socialist slovenskega porekla, Dušan Hreščak.

Ko se je lani isti Trst spominjal mučeniške smrti Guglielma Oberdana, je bil v občinskem odboru spet socialist slovenskega porekla, tokrat Darij Jagodic.

Ker ima Trst na zalogi še nekaj mučenicov, Slovenci pa še nekaj socialistov, smemo upravičeno upati, da se bo plodno nadaljeval ta zares zgodovinski proces.

R. Ž.

BALKANSKA DUŠA

V seriji člankov, ki jih dnevnik Il Piccolo posveča zborovskemu življenju na Tržaškem, je bila pred kratkim tudi reportaža o slovenskih zborih. V uvodu je bilo rečeno: »Nagnjenje do petja je med slovensko etnično skupnostjo zelo močno in je izrazita značilnost balkanske duše«.

Ker Slovenci nismo balkanski narod, tudi duše ne moremo imeti balkanske. Sicer se to lahko še zgodi, pa seveda ne zaradi petja! Zaenkrat prosimo vse, ki pišejo o nas, da pustijo našo dušo lepo in mirno doma, to je v Srednji Evropi.

S. M.

KARTICA IZ DEŽELE REALNEGA SOCIALIZMA

Dobila jo je znanka za letošnji božič. Iz Poljske. Od prijateljice, ki živi tam. Med drugim je tista podložnica generala Jaruzelskega zapisala tudi: »... Še živimo ... Razmere so težke in spominjajo na čase, ki so jih preživeli naši starši pred 40 leti ... Zapori so prenapolnjeni ... Streljajo ... Nisi signature svoje službe ...«

L. B.

ČESTITAMO

Na odseku za mehaniko fakultete za naravoslovje in tehnologijo univerze v Ljubljani je italijanskemu doktoratu iz matematike in fizike dodal še slovenski doktorat iz fizikalnih znanosti naš sodelavec prof. Drago Bajc, ki poučuje v mednarodnem Zavodu združenega sveta v Devinu. Zagovarjal je doktorsko disertacijo »Resonančni prenos energije pri površinskih valovih v plitvi vodi s spremenljivo globino«.

K strokovnemu uspehu, ki v zamejskem prostoru ni vsakdanji, naša revija prof. Bajcu še posebej čestita, z njo pa tudi njegovi prijatelji.

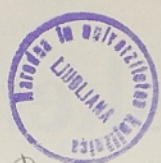
Uredništvo

SLIKA NA PLATNICI:

Sredi decembra je prosvetno društvo »Mačkolje« s posebno svečano priveditvijo proslavilo 30 let delovanja. Pri kulturnem sporedu so sodelovali domači pevski zbori in recitatorji, osrednji govor je imel prvi predsednik društva dr. Aldo Štefančič, pozdrave pa so prinesli predstavniki sorodnih kulturnih organizacij in Slovenske prosvete iz Trsta. Ob tej priložnosti so tudi predstavili spominsko brošuro o delovanju društva. Na posnetku pozdrav sedanjega predsednika Gorjana.

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Marija Besednjak, Lojzka Bratuž, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mljač, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Maks Šah, Drago Štoka, Marko Tavčar, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema). Vsi pisci sodelujejo brezplačno.

117986
117986

PD 731/1985

PRAVA SKRIB ZA NAŠO PRIHODNOST

Z zamudo prihaja iz tiskarne prva številka novega letnika MLADIKE. Ta zamuda in druge pomanjkljivosti iz našega ožjega družbenega življenja dokazujejo, da živimo in delujemo v težkih razmerah, nad katerimi sicer radi tarnamo in se pritožujemo, vendar pa naredimo bolj malo, da bi se jih rešili.

Neodzivnost, neuspehi, nepovezanost, tudi nekritičnost in pomanjkanje odkritega obravnavanja naših problemov v nekaterih krogih, spravljajo v brezskrbno zasebnost mnoge, ki bi lahko pomagali, a se umikajo pred odgovornostmi s pomanjkanjem časa in utrujenostjo, zaradi tega pa morajo drugi najti nove rezerve časa in moči ter se še bolj izčrpavajo.

To povzroča malodušje in pesimizem tudi pri tistih, ki bi celo iz dolžnosti morali bodrilno vplivati na našo javnost. Res je, da delamo v težkih razmerah, vendar pa to niso objektivno najtežje razmere v naši zgodovini in sedanji stvarnosti: res je, da nimamo velikih materialnih sredstev za ambicioznejše podvige, a se lahko združimo in marsikaj lahko storimo; če nas je zares malo, ki bi se zavzemali za našo stvar, imamo pa svobodo, da lahko vsako stvar odkrito naredimo in še bolj odkrito povemo; če smo deležni krivic, se lahko pritožimo in to javno obsodimo ... Priznati moramo, da obstajajo druge skupnosti, ki živijo in delajo v objektivno težjih razmerah. Potrebni so seveda večji za-

gon, večje zaupanje, tudi večja domišljija. Križa vrednot, ki je nesporna, in težave, ki jih vsak dan otipavamo, so že postale pretveza za našo hromost in neprizadevnost. Dejansko se zdi, da sami ne verjamemo več v stvari, ki jih še vedno proglašamo za naše svetinje in ponavljamo stare in zguljene fraze, ne da bi bili sposobni pristopiti k stvari z novimi prijemi.

Prepričati se moramo, da so naše družine, organizacije, župnijske skupnosti, mladinska društva, pevski zbori, skavti ... pravi ambient, v katerem bo še nastajal in se razvijal naš človek, da bo našel pravo mesto in pot v skupnost svobodnih ljudi. To se seveda ne more zgoditi naključno ali na podlagi pobožnih želja in dela redkoštevilnih, ki mašijo vrzeli v našem družbenopolitičnem, verskem in organizacijskem življenju. Zamisliti in postaviti moramo pobudo, ki naj poveže zavzetost posameznikov v skupne načrte, ki bodo dali večji smisel sedanjemu delu, vsej skupnosti pa večjo perspektivnost. Taka pobuda terja seveda daljšo pripravo, toda v resnosti sedanjega stanja si nihče ne sme dovoliti medlega odobravanja, odkimavanja ali celo nasprotovanja. Prepričani moramo biti, da nam to narekuje prava skrb za našo prihodnost. To je pravzaprav edino soglasje, ki je zdaj potrebno, in zavest, da ne smemo odlašati, ker bomo sicer še bolj izgubili stik s stvarnostjo in z novimi generacijami.

V hercegovskem Korintu

(Dva dneva v Medjugorju)

Izraze kot »Gospa, prikazovanje, čudež« bi bil moral zapisovati med navednicami, dokler je sodba Cerkve o dogodkih v Medjugorju in suspenso. Če navednic nisem uporabljal, je bilo to iz grafične komoditete. Bralec naj si jih misli.

A. R.

Torek, 28. decembra 1982

Ta pot — to letenje brzovlaka Stuttgart-Kardeljevo skozi to decembrsko jugoslovansko noč — se je spočela pred enim mesecem na železniški postaji v Trstu. Po šolski uri sem tekel tja pozdravit Štefana, ki je iz Slovenije potoval v Milan. Moral sem ga videti, tega orjaka po telesu in otroka po srcu, s katerim se da govoriti ne le o predzadnjih, ampak tudi o zadnjih rečeh.

In kakor ni nikoli brez daru zame na Štajerskem, tako ni bil niti tu. Samo da mi je namesto steklenke iz svojega vinograda ali propolisa iz svojega čebelnjaka zdaj podaril knjigo — *Die Erscheinungen der Gottesmutter in Medjugorje*.

Medjugorje!

Hercegovina, domnevna prikazovanja Žene, vsak dan od nekega domnevnega 24. junija 1981 do domnevnega danes, vsak dan razen petkrat...

Štefan je bil že trikrat tam, sam pa z ženo pa z romarskim avtobusom. S tisto božjepotniško strastjo, s katero išče svoji veri, naj je še tako globoka, tudi eksperimentalne dokaze.

»Kot invalid s 75% popustom imam do konca leta v dobrem še eno vožnjo. Greš z mano, tam proti koncu decembra?«

»Veš, da bi se ti utegnil pridružiti?« sem mu rekel. »Tudi turistično. Rad bi videl dolino Neretve...«

Že v openskem tramvaju sem se zatopil v branje: preprosta knjiga iz preprostih dejstev, ob katerih je račun kmalu sklenjen. Namreč: prevara, po začetni verziji državnega tiska celo klero — ustaška montaža, je izključena, sicer bi bilo treba reči, da šest frkolinov med 10. in 17. letom že poldrugo leto vodi za nos jugoslovansko policijo, jugoslovansko psihiatrijo in tudi jugoslovansko Cerkev, ki vse do danes vidcev ni dezavuirala. Ostaja samo dvoje: ali halucinacija ali kaj takega med nebom in zemljo, kar presega našo šolsko učenost.

In zdaj se na poti tja prebujam v to bosensko jutro nekje pri Podlugovih. Po pravici po-

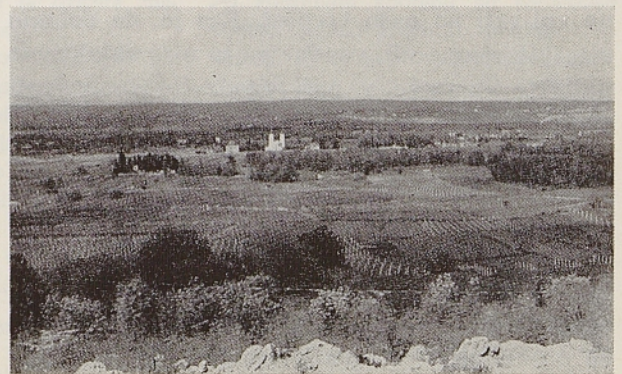
vedano: bolj naprožen, da bi videl Sarajevo, mesto Atentata, kakor da bi »videl« kaj v Medjugorju. Še takšno videnje mi namreč ne bi moglo spremeniti vere, kolikor jo imam — v Trojico, v Učlovečenje, v Cerkev, v Vstajenje — iz noči duha v dan duha. Pa mi prestolnica Bosne ne postreže niti z enim samim minaretom: mrke brigade brezosebnih stolpnic, kakor bi jih lahko videl kjerkoli. Tako si več obetam od zemeljske Bosne, od njenih voda in gozdov. Pred 35 leti sem je videl nekaj, ko sem se v študentski brigadi udeležil gradnje proge Brčko-Banovići. Ozkotirna železnica nas je tedaj vrgla v neke rumene goličave, kamor so iz neke turške preteklosti vdirale ženske s feredžami in vprege z lesenimi kolesi. A tisto je bilo bosensko zakotje: ni bila Bosna.

Tako zdaj ob oknu spalnika požiram te bukove strmine, te kilometrske predore, te mostove, vržene od gozda do gozda, da gledaš nanje kakor z letala.

»Avstrija je morala verjeti v svojo večnost, ko je po aneksiji šla graditi takšnole progo,« rečem Štefanu, ko ureja neko nemško literaturo o Medjugorju.

Konjič, začetek Hercegovine.

Neretva, v ožeči se strugi, ki kmalu postane pošasten skalnat špalir, ki meče kdovekam svoje apnenčaste stolpe. Ne berem knjige, ki sem jo vzел s seboj — imenitne Messorijeve *La scommessa sulla morte* —, ampak jo puščam na okenski polici in gledam dantejevski skalnat film ob tej reki nemških ofenziv. Značilne hiše s piramidalno streho — to je vse, kar vidim

Pogled z vznožja hriba Križevac na župno cerkev. V ospredju tobačni nasadi in vinogradi.

bosenskega, sicer pa asfalt kakor povsod, hidrocentrala za hidrocentralo kakor povsod, ženske brez feredže v jeansih kakor povsod, potrošniška serijska Evropa kakor povsod. Bo kaj turške drajne tam doli okrog Mostarja?

Brzovlak je toliko zamujen, da morava s prijateljem tako rekoč steči skozi postajo, če nočeva zamuditi ob 11. uri avtobusa za Čitluk.

»Najlepša postaja v Jugoslaviji«, me opozori prijatelj.

In ko tečem pod temi zamahi iz železa in stekla, se še enkrat najem nacionalnega ponižanja, ko se spomnim Ljubljane, ki si gre gradit faraonska drsališča, a bo tja v leto 3000 svetlo gledala v svoj sramotni železniški kurnik (slovenski nedržavniški talent?).

Komaj ujamem z očmi kopaste goličave nad mestom in kakšen minaret, ko se udoben, pol zaseden avtobus premakne, ob spremljavi neke radijske stabilizacijske lekcije. Ta čisto nemistična kuliserija mi prija, sredi tega čisto nič turškega Mostarja: tako postaja Medjugorje izzivalnejše.

Cerkev, mimo katere se peljemo — v svoji hipermodernosti skoraj triumfalistična — pa kaže, da tudi katolicizem nekaj šteje v tem koncu Balkana. Avtobus se iz kotline začne vzpenjati med skale, brinje in ciprese. Saj, v predverju Sredozemlja smo. Še ena letalska emocija, ko više na planoti avtobus grize nekaj sto metrov rob prepada, ki se mu tam na dnu kadijo v drugi kotlini kajvemkakšni tovarniški dimniki. Planota se razmahne: proti jugu venec daljnih slovesnih gora nad Jadranom, vsenakrog strnjeno kamenito morje, v sončni jalovosti.

Po 21 kraških kilometrih sva v Čitluku. Samo ime zveni turško, a sicer je to nekakšna zračnejša Sežana, na redko razporejena ob cesti, brez česarkoli balkanskega. Čitluk je sedež občine, policijska in partijska postojanka, pod katero spada Medjugorje: kar postaven hotel »Čitluk«, banka, gimnazija, vinska klet za znamenito »žilavko«. Hotel sva si že rezervirala, zato se udomiva brez ceremonij. V recepciji lebdi nekakšna razpuščena domačnost, brez policijskega privonja kakor kje drugje. S sobe v prvem nadstropju je razgled v neznan bleščeč poldan, na avtobusno postajališče ob cesti in proti daljnim hribom na zahodu, pod katerimi mora biti. Pokosiva iz Štefanove zaloge in že sva na cesti.

»Cesta maršala Tita«, proti jugu, proti Medjugorju, proti vasici, ki je postala zdaj geizir dvatisočletne vere. Tu, kjer njen asfalt prehaja med polja, romarji — zakaj v Medjugorje so že poromali stotisoči — verjetno začenjajo rožni venec. Dobrotna zemeljska tišina nad ogradami, rjave lise hrastovih gozdičkov, bele partiture cementnih kolov, v vzorno držanih vinogradih. Saj, tu se ni težko napotiti v krajino

V slovenska obzorja in čez

Mogoče ne veste, da...

- da je radijska postaja Trst A prvič v zgodovini oddajala enourni program v živo neposredno iz videmskega studia RAI, kjer sta se pogovarjala beneški duhovnik in profesor teologije v videmskem semenišču Marino Qualizza in radijski urednik Marij Maver ...
- da je socialdemokratski kandidat za nemškega kanclerja Vogel, ki ga je pred kratkim sprejel Andropov, prakticirajoči katoličan ...
- da je šele po štirih desetletjih smela iziti v Sloveniji knjiga o koncentracijskem taborišču v Dachau, katero je kmalu po vojni odmevalo v znamenem — v glavnem insceniranem — ljubljanskem procesu ...
- da imenovanje novega goriškega nadškofa Bommarca baje ni prišlo po normalni poti preko zadevne vatikanske kongregacije, ampak naravnost od samega papeža ...
- da letos poteka stoletnica smrti slavnega francoskega slikarja Gustava Doréja, ilustratorja Biblije, Danteja, Balzaca, Ariosta, Rabelaisa, Cervantesa, avtorja preko 11.000 grafičnih del ...
- da je že razprodan komplet letošnjih knjig celjske Mohorjeve družbe, med katerimi je izšla tudi knjiga Zore Tavčar VETER V LASEH ...
- da je prof. Martin Jevnikar v Izvestju tržaških srednjih šol, ki je pravkar izšlo, v daljšem stavku prikazal lik zaslužnega, a pozabljenega tržaškega kulturnega delavca Ferda Kleinmayrja ...
- da so ameriški astronomi odkrili novo »črno luknjo« v nepredstavljeni razdalji 180.000 svetlobnih let ...
- da bo v kratkem izšlo pri založbi Marietti v Turinu najzrelejšo delo Ivana Cankarja PODOBE IZ SANJ v prevodu prof. Diomire Fabjan-Bajc ...
- da je mlada umetnica Jasna Merku, hči znanega tržaškega kulturnika Pavleta Merkuja, lepo opremila roman RAPSODIJA 20 pisatelja Andreja Capudra, ki je nedavno izšel pri Slovenski Matici v Ljubljani ...
- da so letošnji Koroški kulturni dnevi v Celovcu potekli v nekakšni strokovnjaški odmaknjenosti od slovenskega trenutka in ob zelo šibki diskusiji ...
- da je glasilo ljubljanskih neomarksistov NOVA REVIJA (št. 7-8) tvegala zaplembo z vrsto zelo pogumnih sestavkov o Edvardu Kocbeku ...
- da se slovenski manjšini v Porabju v komunistični Madžarski ne godi nič bolje kakor Slovencem v parlamentarni Avstriji in Italiji ...
- da je bil zbornik ALI BOMO PREŽIVELI, ki ga je za celjsko Mohorjevo družbo pripravil inž. Jože Strgar, hitro razprodan in se sedaj ponatiskuje ...

skrivnosti, od Betlehema do Jeruzalema, od Spočetja do Vnebohoda.

Po kakšnem kilometru — do Medjugorja jih je iz Čitluka 5 — predlagam odcep, ki se sicer izkaže za napačnega, a ki nama vrže prva dva intervjuja.

Prvi je z mlado žensko, ki nekaj brklja pred hišo z otrokom.

Medjugorje? Zgrešila sva. Morava nazaj. Sicer pa je Medjugorje tam doli, pod onole podkviyo hribov. Vidita se črni piramidici obeh cerkvenih zvonikov.

»Pa vi verjamete, da se prikazuje Gospa?«

»Verjamem,« reče s samoumevno naravnostjo, ko da je Gospa del te pokrajine.

To se mi zdi zanimivo, ker svetlobnih pojavov na Križevcu — hrib je zdaj pred nami z že vidnim znamenitim cementnim križem — mlada lepa ženska ni videla, čeprav so jih menda videli desettisoči. Torej je neka halucinacijska psihoza, če je, ni zagrabila.

Tu se tudi začanja čudovit refren hercegovskega gostoljubja: »Bi vstopila in kaj popila?«

Starejši moški, ki si daje dela med nekimi kmečkimi stroji na bližnjem — verjetno državnem — posestvu, pa se na isto vprašanje o Gospe diplomatsko nasmehne: »Pojdite in pogledajte«, reče.

Vrneva se na asfalt, tako poln domačnosti, kot če bi bilo med Opčinami in Repnom. Če tišino vznemiri kakšen avto, je v tej bencinski suši od »gastarbajtarjev«. Rad bi videl, kako raste nekoč ljubljena rastlina, tobak, toda pri-

delek je že pospravljen in stebila, podobna sončičnim, posekana.

Kaj je raslo med Betlehemom in Jeruzalemom? Pa ob Cedronu? Na Golgoti?

Postavna lovska kočja na desni: še eno zanimanje Balkana.

Podkev hribov čedalje bolj počrneva, ko se jim bližava.

Tabla. Odcep, še zmerom v asfaltu. Hiše v gradnji, zdamsko ambiciozno. Nemška potrošniška okupacija?

Turške drajne nikjer. Motorizacija. Traktorji. Pač Evropa '82. Če se tu res prikazuje Gospa, potem res nima kompleksov pred našo civilizacijsko doraslostjo.

Mostiček čez strugo, ki je v sušnih obdobjih brez vode, a po kateri sedaj vrvra kar obilen potok.

Ob njem bova po kakšnih 500 metrih prišla do cerkve, ki sameva tam na dnu med cipresami, bela s svojima dvema zvonikoma: pot, ki jo je baje neki musliman predrsal na kolenih.

Vstopiva.

Cerkev — kdo si jo je pred desetletjem zamislil tako obsežno, triladijsko, za tako majhno območje? — žari v snažni božični prazničnosti, s pravim borovim gozdom za oltarjem. Igra žarnic v njem presledkoma prižiga veliki M. Tudi simbolika Rojstva diha polna okusa iz velikih poetičnih jaslic pod oltarjem.

Štefan vidi nekaj nenavadnega tudi v sliki pod korom: kako je mogel slikar tako slutenjsko prikazati Marijo, lebdečo nad medjugorsko

Gospod, ti si moje zavetje...

Oziram se na desno
in gledam

in ni ga, ki bi se menil zame.

Nimam kam se zateči,
nikogar ni skrb za moje življenje.

Vpijem k tebi, Gospod;
pravim:

»Ti si moje zavetje,
moje vse v deželi živih.«

Ljudje radi postavljamo vprašanja.

Vedno in povsod.

Posebej živi človekova misel v senci velikih vprašanj: Kdo smo ... Kaj smo ... Odkod prihajamo ... Kam smo namenjeni ... Kaj in kje je smisel tega sveta in življenja v njem?

Počasi, a vztrajno, išče človek odgovor. Vedno znova misli, da ga je našel. Veselo zakliče in ponudi tudi drugim rešitev. Komaj se dobro naužije veselega olajšanja,

že mora razočarano priznati: Nisem še prišel daleč ...

Najti odgovor je bila, je in bo velika uganka, ki terja rešitve. Kristjani slutimo, kje jo lahko najdemo. Psalm 142 pokaže nanjo; pokazal in ponudil nam jo je Jezus s svojim življenjem. Ko so mnogi učenci odstopili in niso več hoteli za njim, je vprašal dvanajstere: Ali hočete tudi vi oditi? Zanje je odgovoril Simon Peter: Gospod, h komu pojdemo? Besede večnega življenja imaš in mi verujemo in vemo, da si ti Kristus, božji Sin.

Pred nekaj manj kot stopetdesetimi leti je ponudil svoj odgovor tudi Karel Marx. Kristjanom očita, da njihova vera, kot vse vere, briše misel, srce in moč ljudi s tega sveta ter jih pušča negibne v pričakovanju nebes in večnosti. Kako daleč od resnice, ko vemo, da mora kristjan sleherni

gmajno? Mene to pušča ravnodušnega: pač tradicionalni mariološki motiv.

»Župni urad« kaže tablica, pribita na smreki, na edino hišo v bližini. A nerazkošno župnišče, ganglij medjugorske zgodovine, je do treh zaprt.

»V Bijedoviče!« odloči Štefan.

Tja pod hrib na levi, kakšen kilometer stran čez polja, kjer je doma vseh šest vidcev. Ko pustiva asfalt, je kolovoz med vinogradi tako blaten, da bi se pogreznila, ko ne bi bil nastlan s tobakovim stebličjem.

»Vickina hiša!« pokaže Štefan nekaj belega sredi zaselka, zbramega pod hribom — pod Crnico, hribom prvega prikazovanja — v sivordecem kraškem tihožitju. »In vidiš tisto liso na pobočju hriba? Tam se je začelo, v lanskem juniju ...«

Vasica, ki bi bila lahko tudi kjerkoli na našem Krasu, le da bi mu bilo treba pridati ovc in osličev. Pa še tablice na hišnih vratih: »V tej hiši se ne preklinja«.

Oče Vicke, najstarejše vidkinje, tako rekoč uradne predstavnice mističnega Medjugorja, sedi s cigareto med prsti sredi božično praznične majhne kuhinje, v ponosni delavski koščemosti in z evropeiziranim pogledom cestnega delavca v okolici Münchna. Redkobeseden je, ob svoji mladostni ženi in svojih osmih otrocih. A ne toliko, da ne bi dal razumeti, da ga zadnji *Glas koncila*, ki govori rezervirano o Medjugorju, pušča ravnodušnega.

Štefan je tu tako rekoč doma, tako da med enim in drugim srkljajem domačega črnega vina vpraša po Vicki.

Pokličejo jo, glavno pričevalko nevidnega v Medjugorju.

Kdo je imel to lepo Hercegovko za agresivno. Kakšen ozkosrčnež ji zameri, da si takoj po videnjih z žensko kretnjo popravi bujne črne lase. Se ji je zganila senca samovšečnosti na ustnici, ko je sedla med nas?

Vsekakor je naravna, gotova, morda za las visoka. Ko ne bi vedel, da je že poldrugo leto njeno zasebno življenje uničeno in da mora biti že ubita od intervjujev, bi jo seveda zbombardiral z vprašanji. Zato jih reduciram na minimum, na pet.

»Kako je Gospa v glavnem razpoložena?«

»Dobro.«

»Nekateri teologi dvomijo v obstoj hudiča. Kaj menite?«

»Postoji,«1) odgovori z mirno gotovostjo.

Ne vprašam je, ali jo je Gospa popeljala z malim Jakobom v onostranstvo, kakor sem bral v nemški knjigi. Tukaj sem brez kompleksov določene teologije: zakaj pa ne bi tega doživela dva Hercegovca, če jih je to doživelo nešteto, od Pavla iz Tarza do Katarine Sienske in Andréja Frossarda?

Vprašam naravnost: »Kako je v nebesih?«

Odgovor, v zadržanem zanosu, a nekam pri-sebno stvaren: »Sijajno!«

1) obstaja

trenutek svojega življenja živeti v božji luči in tako spreminjati sebe in svet, v katerem živi, na boljše. Tudi drugače lahko ugotovimo, da Marxov odgovor še vedno ni rešitev: Stalinove čistke, gulagi, Madžarska in Čehoslovaška; danes Afganistan in Poljska, puščajo v vsakem poštem človeku še vedno odprta vprašanja ...

Razumeti, sprejeti in živeti Jezusovo življenje.

Ljubezen na križu.

Tisti, ki da vse, kar ima, tudi življenje za svoje prijatelje, bo živel. To poje krščanstvo v težkih toda prijetnih zvokih. Čudoviti odgovor, ki ga Jezus daje svojim. Kajti tam, kjer to poznajo in uresničujejo v svojem življenju, se rodi mir.

Ljubezen Boga, našega Očeta.

Občestvo Svetega Duha.

Tam se približa »božje kraljestvo«; gradi telo.

Kristusovo.

Nebo se približa zemlji, da postaneta eno.

Odgovor, ki demantira Marxa.

Kaže na zelo preprosto in celo ganljivo dejstvo, da si ljudje zaupamo, pridemo skupaj; sprejmemo kos kruha iz rok drugega. Da drug drugega vzamemo zares, se občudujemo in imamo radi.

Tudi, ko nam kdo ni všeč, da se med seboj ne zgrizemo, raztrgamo; ne pustimo, da kdo od nas umre, ker je lačen ljubezni.

Obstaja družabna igra, kjer kristjani to ljubezen, ki povezuje, praznujemo. Preprosta gesta vere, upanja in ljubezni: lomljenja kruha, ki si ga navzoči razdelijo med seboj in vse skupaj spremlja pesem.

Ljudje od nekdaj imenujemo to praznovanje sveta maša, ko skupaj drhtimo v pričakujoči molitvi:

Gospod, pridi

in pokaži svoj obraz.

Bodi naš rešitelj,

da postanemo novi ljudje.

Veselje in upanje prihodnjega sveta.

MILAN

Telesa je videla tam, bolj sloka od zemelj-
skih, in celo gozdove, kako pa naj bo Nova zem-
lja brez gozdov ...

»Mostarski škof je menda do Medjugorja
rezerviran. Kaj pravite?«

Odgovor je kar suveren: »Saj ni treba, da
verjame.«

»So skrivnosti, ki vam jih je Gospa zaupala,
vesele ali žalostne?«

»Pol na pol.«

Devet jih je. A vsi vidci ne znajo za vse.
Vicka ne pozna devete.

»Še ena bo,« reče.

Zadnja, nakar pride znamenje. Vicka ve,
kdaj in kakšno bo, kakor vedo ostali vidci. Se-
veda ne silim v to. Saj pri tem ni uspel niti mo-
starski škof, ki je otrokom predlagal, naj bi
skrivnost napisali na list, ki bi ga on pred njimi
zapečatil. Uklonil se je samo Ivan, semenišnik.

Ko se s Štefanom spustiva nazaj čez ve-
čerjo polje, se nama pridružita starejši moški
in ženska. Ni kaj spraševati, ali verjamete v Go-
spo: tukaj verjame še kamenje. Sprašujeva o
nečem drugem: o nekakšnem postu, ki naj bi
se ga držali Medjugorci. In tukaj stopiva iz sa-
moupravljalne dobe v prakrščansko, ko zveva,
da se več kot polovica ljudi v teh vaseh ob pet-
kih posti ob kruhu in vodi.

»Vi tudi?« vprašam dobrovoljnega moža-
karja.

Postil se je eno leto. Ni bil ravno hec, pri-
zna z nasmeškom. Tako bo prihodnje leto omi-
lil svoj post — postil se bo ob kruhu in rakiji ...
Žena pa jo bo neustrašno rezala naprej ob kru-
hu in vodi.

Ko mož zve, da stanujeva v hotelu, ogorčen
reče: »K meni pridita spat!«

»Vas ne zadene globa 60.000 din, če koga
prenočite?«

»Na svojem domu sem jaz gospodar in
amen!«

Računava, da bova nocoj prisostvovala vi-
denju, zato sva v cerkvi že pol ure pred tem,
kar bi danes v kraju, ki je že kmalu pol sto-
letja pod marksistično oblastjo, komaj uspelo

kakšnemu Janezu Vianneyu: da se namreč v
tem jugoslovanskem Arsu vsak večer cerkev na-
polni, da zmoli »krunico« (ročni venec) in lita-
nije, da prisostvuje dolgi maši s pridigo in s
pesmimi, da potem še prejme blagoslov za bol-
nike — vsega skupaj celi dve uri in pol v mrzli
cerkvi ...

Čakava zastoj. Prepočasi slediva vidcem v
zakristijo, ko pride ura prikazovanja, tako da
nama zaprejo vrata pred nosom. Pa jutri.

Sicer pa sem jaz potem poplačan z nekim
drugim prikazovanjem.

Recimo z eno od hiš v Pavlovem Korintu,
kamor me popelje Štefan, dva tisoč let nazaj.

Pozdravljanje. Objemanje, ko družinski čla-
ni drug za drugim skopnevaajo pod Štefanovimi
krpanovskimi rokami. Večerja.

Ja, večerjati je treba tu, naj še tako zatrju-
jeva, da imava v hotelu polpenzijo, z zajtrkom
in z večerjo, petinpetdeset tisoč na dan.

Kako, da ne govorijo grško, ti hrvaški Ko-
rinčani?

Oče, gastarbajtarska možatost, z navihanim
nasmeškom. Mati, svetlobna vedrina, diakonisa
20. stoletja. Sin, hrupna prisrčnost nad športni-
mi brčicami. Snaha, tiha finesa z globokimi oč-
mi. Najmlajša hčerka, še otrok. Drugi sinovi so
poročeni.

Zijam v ta hercegovski Korint: ena od hiš,
kjer je doma oni binom — kruh in voda. Tudi
mlada zakonca da sta za to? Ja, on kot precizni
mehanic, ona kot rentgenologinja, oba prebi-
jeta svoje petke v službi v Mostarju ob kruhu
in vodi. Da to ni nič posebnega.

In to v hiši, ki ni kakšna mrzka asketska
stradalnica. Ob poroki tega domačega sina so
na primer imeli 300 gostov, zaklali so 20 ovac
in 5 svinj, popili 200 litrov vina, 50 litrov ra-
denske in 50 litrov rakije ...

Z isto širino, s katero so pred leti darovali
za novo cerkev: 5 milijonov, kakor vse hiše v
Medjugorju ...

Na prižganem televizijskem ekranu, ki pa
ga nihče ne gleda, se prikaže obraz Miroslava
Krleže, s svojo goethejevsko držo. Tistega Kr-
leže, ki je leto pred smrtjo izjavljal, kako mora
jugoslovanska kultura izradirati iz sebe antiko
in krščanstvo. In ki je nekaj dni pred smrtjo
izjekljal Matvejeviću: »Sem totalno na kahli ...«

Ubog Krleža ...

Sreda 29. decembra 1983

Frančiškan, ki naju sprejme zjutraj v žup-
nišču, bi s svojim finim intelektualnim vide-
zom lahko bil recimo profesor fizike.

Odgovarja brez ihte, brez sledu fanatizma,
z mirom človeka, ki ima opraviti z dejstvi, ki
so na očeh vsem.

To so na primer: 180 doslej registriranih
ozdravljenj, ki presegaajo možnosti medicine, od
poškodb do tumorjev.

Hrib Križevac s križem na vrhu

»Od 10 primerov, ki sem mu jih pokazal, mi je zdravnik, član lurške medicinske komisije, rekel: Trem bi mednarodna komisija takoj priznala značaj čudeža.«

Vsekakor ozdravljenju tiste ženske, ki je čisto mrtvoudna (padla je bila s tretjega nadstropja) vstala z nosil sredi cerkve in potem prehodila 5 kilometrov do Čitluka.

»Kako pa je s psihofizično kondicijo otrok?«

»Popolna psihična normalnost pri njih in pri starših. Petinsedemdeset odstotkov naših duhovnikov ne bi znalo na vrsto teoloških vprašanj odgovoriti tako, kakor odgovarjajo ti otroci.«

»So torej povsem normalni otroci?«

»Mali Jakob je v svojem navdušenju za nogomet vprašal Gospo celo, kdo bo zmagal na neki tekmi, Hajduk ali Dinamo. Nakar se mu je Gospa seveda nasmehnila.«

»Odgovarja na vsa vprašanja? Pri videnjih ji menda nastavljajo listke.«

»Na politična vprašanja ne odgovarja.«

»To bi se reklo, da je obzirna do jugoslovankega političnega sistema.«

»Prav tako ne odgovarja na vprašanja o usodi pokojnih,« povzame pater. »Jaz sem zastoj želel zvedeti, kaj je z mojim bratom, ki je zginil ob koncu vojne. Razen če sama od sebe pove, kakor je eni od vidkinj, ki ji je bila umrla mati, da je njena mati zveličana.«

»Je bilo kakšno sporočilo za papeža?«

»Eno tajno in eno javno.«

»Javno?«

»Nasvet, naj se ne obrača samo na kristjane, ampak na vse ljudi. Sicer pa čemu naj vam odgovarjam jaz, ko je zdaj vstopil najboljši poznavalec medjugorskih dogodkov, kar jih premoremo ...«

Mlajši moški v civilu, s kravato, z znanstveniški očali: frančiškan, profesor biblične grščine na teološki fakulteti v Sarajevu. On prevaja Pavla v hrvaščino, jaz v slovenščino. To je nekako tako, ko da se najdeta bratranca.

Medjugorske dogodke spremlja od prvega dne. Kakšnih dvajsetkrat je bil tu, spraševal, intervjuval, se dokumentiral. O tem ima napisan rokopis knjige. Čez kakšen mesec pojde v tisk.

»Vaš dokončni vtis?« vprašava.

»Če je Lurd avtentičen, je avtentično tudi Medjugorje. Če pa Lurd ni avtentičen, je Medjugorje avtentično,« se glasi lapidarni odgovor.

In nama kar stojе navrže vsebino posameznih poglavij v knjigi, v kateri je tudi teološko pretresel dogodke, ki jih razčleni v naslednje sporočilo: 1) vera 2) spreobrnjenje 3) molitev 4) post 5) mir.

Zveva še, da sredi januarja pričakujejo iz zapora župnika Zovka.

In zdaj na Križevac, skozi to burjasto sončavo, ki riše Medjugorje v rdeče-zelen akvarel.

Vidci Marija, Mirjana, Ivan, Jakob, Vicka in župnik oče Jozo Zovko (od 17.8.1981 v zaporu)

Pred časom je civilna zaščita branila na to golo kopo, kakor je branila na bližnjo Crnico, kjer se je vse skupaj začelo. Zdaj, v tolerantnejšem vzdušju — v dveh dneh nisem videl policaja v Medjugorju — jo svobodno reževa čez polje proti Vasiljevičem, zaselku pod hribom. Priznam: oči mi od časa do časa nehote zašvigajo tja gor. Ne ravno tako kakor oni lisici v pravljici, a vendar. Zastoj: drugi so menda videli tam celo ponovitev fatimskega astronomskega čudeža, zame pa cementni križ tam na vrhu ostaja cementni križ. Tako tudi za Štefana, čeprav že četrtič gleda tisti spomenik na sveto leto 1933. Sicer pa je tu ženska, starejša, ki na vprašanje, ali je kdaj videla kaj na hribu, nekam odljudno — prva odljudnost v Medjugorju! — odkima.

Klanec, diagonalno se vzpenjajoč skozi divjino kamenja in trnja, na ovinkih križi iz preprostih vej, v zaznambo postaj križevega pota. A ko se vzpenjava, razgled postaja tako lep, da naju nekajkrat iztrže iz kalvarijskega razpoloženja.

Tam daleč sever ves bel od snegov nad nevidnim Mostarjem, spodaj prostrana planota z lisami vasi, pod nama nežna geometrija medjugorskega polja, z belim žariščem cerkve z dvema zvonikoma.

Vrha pa se ne moreva naužiti. Burja je predivja, na kakšnih 80 km na uro. V zavetju za cementnim podstavkom križa pomalicava in se spustiva navzdol.

Še en pogled: Medjugorje bi bilo zaslužilo kakšen onstranski obisk že pred petdesetimi leti, če je na ramah znosilo ves ta cement, kar ga je v podstavku in v križu.

Malo nad vznožjem srečava še mlajšega moškega in žensko, ki niti ne skrijeta rožnih vencev. Iz Avstrije prihajata, žena je Slovenka, mož Nемеc, zdravnik. Tu sta drugič, že onkraj vsakršnih dvomov o Gospe. Nемеc si sploh potegne z roko ob vratu: dal bi si odrezati glavo. In povesta, da se bo zadnja skrivnost, deseta, tikala vsega človeštva in da bo strašna. In

da je Gospa rekla otrokom, da je to zadnjič, ko se prikazuje na zemlji.

Tu smo seveda že na meji nepreverljivega. Treba bi bilo vprašati vidce. A tudi če bi potrjili, bi ostalo dejstvo, da je Kristus zamolčal kaj celo apostolom ...

»Gospa ima posebno nagrado za vsakega, ki pride sem,« s to besedo Avstrijca povzameta vzpon.

Spodaj v vasi starejši mož brklja za hišo ob nekakšnih gredah, na katerih se cefra polivinilasta streha, pod katero se je sušil tobak, strupeni blagoslov te zemlje. Pridela ga do 15 stotov. Da, tistole je Križavac: on je v četrto ure na vrhu, kajpak po vertikalni, ki jo pozna samo on. Tistih 50 let, kar stoji na njem križ, medjugorsko polje praktično ni videlo toče.

Odveč je otipavati v določeno smer: kdo sploh ne verjame tu? Menda na tihem verjamejo celo člani ZK.

»Bi kaj popila?«

Zahvaliva se, čeprav imava čas. Saj je pitje tudi v tem, če si v tem soncu paseš oči po vrtovih, po kakšnem starem hlevu, po grmih s čudnimi škrlatnimi sadeži, po osliču, ki prihaja, bisagasto natovorjen z dračjem. Pot zavija pod hribom proti Bijedovičem: na tej strani je Crnica zelena od brinja, a znamenita bela lisa je tam naprej, sredi čiste kamenite divjine.

Bijedovići — cela vas je menda jokala, ko je v lanskem poletju policija odpeljala otroke. Kaj je bilo potem z njimi v Mostarju, bi bilo zanimivo zvedeti. Menda so morali celo skozi mrtvašnico. Pa je ob nekem mrtvecu mali Jakov hrabro dvignil roko v znamenje križa: »Bog daj mir tvoji duši, ti mrtvec!«

Ne misliva na Crnico. Tja gor naju povede slučaj. Slučaj s posvaljkano kapo, ki pogleda z nekega ganka v Bijedovičih, ko greva skozi vasico: »Pridita!«

Oče dveh, ki sta videli Gospo.

Nekaj prisrčno pršečega iz ustrojene kože in gnilih zob: tipičen mali človek tega Krasa, ubornejšega od našega.

Vidci Marija, Ivanka, Jakov in Vicka molijo za bolnike

Hoče nama pokazati tja gor. Potem sploh pozabi, da bi se vrnil. Gre naprej in začne samoumevno moliti v to strahotno kamenje klasično medjugorsko molitev-sedmerico očenašev, zdravamarij in častbodi. Dokler ne pade na kolena sredi neke razkopanine, kamor je zasajen križ: kraj prvega prikazovanja.

V skupini otrok je bila tudi njegova mlajša hčerka. Drugi dan ji žena ni pustila na hrib, češ da je bilo dovolj, da je šla starejša, Marija. Ni hotela biti ob obe hčerki. Bila je namreč prepričana, da bodo otroci likvidirani.

Podatek se mi zdi važen. Dokazuje, da Bijedovići še daleč niso sprejeli prikazovanj v kakšni mistični evforiji. Vsekakor je tako mlajša hčerka videla Gospo samo enkrat in potem ne več, medtem ko je starejša, Marija, ena od vidcev.

Doma nama mož razkaže ne samo svoj ovčjak, ampak tudi sobo, kjer spi Marija, kadar se konec tedna vrača iz šole v Mostarju. V kuhinji vidiva ono mlajšo, ki je bila pri prvem prikazovanju. Od nasmejane deklice ne zveva kaj več kot to, da je bila takrat Gospa daleč, da je bila vsa bela, kakor labod.

Ne da bi se prej sporazumela, ponudiva s Štefanom možu vsak svoj desetisočak, saj je moral kar kakšnih 20 minut z nama navkreber skozi divjino. A kakor je mož prej dajal vtis rahle evforičnosti — Štefan je nekaj sklepal iz buče vina na mizi — tako je zdaj glede denarja nedostopen: za nobeno ceno!

Če v Medjugorju gre za eno samo halucinacijo, potem je ta brez smisla za profit. Enako alergijo do denarja namreč kažejo tudi vidci, začenši z malim Jakovom.

Srečanje sredi že mraččega se polja je drugačno.

Mladenič z brčicami, ki prihaja proti nama, bi lahko bil kakšen nogometaš, ki prihaja s treninga. Pa ni: prihaja iz službe v bližnji vasi, avto je pustil na cesti. Pa tudi preresnoben je za nogometaša.

»Kaj je tisti stožčast hrib tam na zahodu?«

»Biokovo,« reče z nekakšno melanholijo v očeh.

Pred pol leta se je oženil. Mislil je v Ameriko, za zaslužkom. Pa je nekaj usekalo v njegovo življenje: prišla je Gospa. In njegove vrednote so se prekucnile. Nikamor ni šel. Zdaj mu je dobro v tem kamenju ...

Naj zapišem, da mi je tisti pogovor na kolo vozu med hrastovim gozdičem in vinogradom pomenil skoraj več kakor samo prikazovanje, ki sva mu nocoj s Štefanom prisostvovala v zakristiji?

Da morejo halucinacije tako zarezati v prived dolarjev in v življenjsko izbiro?

Tokrat si s Štefanom seveda nisva pustila uiti prikazovanja. V zakristiji so bili še: neki frančiškan, mlada nuna, ki je v kotu ob nekem

aparatu uravnavala jakost glasu Jakovu, ki je v cerkvi molil rožni venec, avstrijska zakonca ter monsinjor iz Verone, znan nabožni pisec, ki pripravlja knjigo o Medjugorju, pa je že drugič tukaj, in sicer s fotografom.

Izpred oltarja, kjer so doslej sedeli, stopijo v zakristijo trije vidci: kot vrtavka živahni Jakov v temnoplavi bundici, resni sloki semenišnik Ivan v lepi plavordeči bundi, sproščena Vicka v beli volneni majici, ki jo dela še bolj žensko. Drug ob drugem se ustopijo ob steni, ki ločuje zakristijo od prezbiterija. Na levi Ivan, na desni Vicka, med njima drobižasti Jakov. Ko se vrata zaprejo, so velike minute, od katerih živi Medjugorje, tu. Zavidam Italijanu, ki bo s svojega mesta pri vratih lahko videl v obraz vsem trem, predvsem najbližji Vicki. Jaz jih bom lahko gledal samo v hrbet, ker sem za njimi. Točneje: za Jakovom, medtem ko je Štefan za Ivanom.

V napeto, a vendar nič halucinatorično tišino se oglasi Vicka. S stvarnim dekliskim glasom začne moliti običajno medjugorsko sedmorigo. Kolikor sem bral o tem, jo prikazovanje navadno prekine v drugi polovici. Tokrat, na ta 29. december 1982, vsi trije padejo na kolena že ob začetku četrtega očenaša. Po tem, kar mi je Štefan pripovedoval, naj bi padali v sekundi kakor spodkošeni: meni se tokrat zdi, kakor da bi pokleknil sicer nagleje, a z normalnim zgibom. Zakristija okameni v negibnost, v kateri zaznaš samo vzgibavanje Vickinega hrbta, ki izdaja več kot normalno dihanje. Medtem ko namreč fanta samo gledata — Jakov, manjši, z višje dvignjeno glavo kakor visoki Ivan —, se Vicka razgovarja z Nevidno (prepričana, da jo slišimo, pa je ne). Na svoji levi zaznam pretresen moški obraz v solzah. Jaz ostajam nekam suho priseben: dopuščam, da je tu Žena v vstajenski slavi. A če res je, potem vrzimo pred to slavo sebe, družine, prijatelje, Slovenijo, Jugoslavijo, ta naš zmrcvarjen planetič ...

»Oče naš...« 1) Spet Vicka, z nič kaj spremljenim glasom, čeprav bo zdravomarijo zdaj izpustila, ker Naslovljenka, ki jo spremlja v molitvi, ne more moliti sama sebe. Samo častbodi bo izrekla Vicka in spet obmolknila v ekstatično zretje, a ne za dolgo. Nato zakristija spet plane v prostor in v čas, ko vidci vstanejo.

Odšla je — smo torej spet sami, ob koncu tega leta, krvavega od Falklandov in Šatile?

A kaj, če jo je vznejevoljila kakšna besedarija, kakšna literatura za Jakovom?

Vidci vstanejo, ko da nič ni. Vicka razdeljuje svetinjice in odvija listke s prošnjami, ko da nič ni. Italijana to nekoliko moti, meni je nasprotno ta normalnost všeč. Mar nadnarava ne predira našega sveta kakor strela, kakor je rekel Maritain?

1) Oče naš

Mene zanima, v kakšnem razpoloženjskem ključu se je odvil tisti razgovor med Vicko in Nevidno.

»La ragazza aveva un'espressione di gioia,« 1 pravi Italijan.

Torej tudi Nevidna ni mogla biti preveč huda ...

Kar se ekstaze tiče, se Italijan nagiba k pristnosti, saj Vicki oko ni trenilo, ko je nadnjo zabliskal fotografov flaš.

»Pa vas ne moti to, da se prikazovanja ponavljajo že toliko časa?« me vpraša potem, ko se srečava v recepciji hotela v Čitluku.

Odgovorim mu nekako, da si onstranstvo lahko privoščiti vedenjski kodeks, ki ni po našem okusu. Krivulja od Betlehema do Kalvarije že ni bila.

»S tem seveda ni rečeno, da bi si jaz dal odrezati glavo kakor oni dobri nemški zdravnik. A menim, da mi je nepojmljivo, da bi kristjan tukaj stresal kakšen cinizem. Najmanj, kar pričakujem od njega, je neko temeljno spoštovanje, če v pristnost prikazovanj verjame ali pa ne.«

»No, povejte mi, kaj vas pri vsej tej medjugorski zadevi moti, če vas kaj!« sili vame Italijan, očitno na lovu za vtisi, skoraj rajši negativnimi kot pozitivnimi.

Zdaj, ko to pišem, bi tistemu radovednemu Italijanu odgovoril, da me je pri moji medjugorski avanturi motilo samo dvoje: 1. da se mi je pri izstopu iz vlaka v Mostarju strgal jermen pri novem nahrbtniku in 2. da mi je v hotelu na nerazumljiv način izginil zvezek z zapiski, ki sem ga imel ves čas v levem žepu jopiča, kolikor ga nisem držal v rokah.

Škoda, ker je bilo treba napisati to po spominu.

Opčine, 15. januarja 1983

1) Dekle je imelo vesel izraz

Gledališče enega — tako bi lahko označili sugestivno predstavo igralca Jožeta Zupana, ki je prepričljivo podal Platonov »Sokratov zagovor« v Peterlinovi dvorani v Trstu. Nastopil je tudi po šlach in v raznih dvoranah na Tržaškem in Goriškem.

Pričakovana šolska reforma

Razprava o reformi višje srednje šole traja že 35 let; to je od takrat, ko je že pokojni senator Gvido Gonnella kot prosvetni minister začel z razpravo o radikalni presnovi šole, ki je v nekem pogledu še danes Gentilejeva dediščina iz leta 1923.

Zdaj je pred senatom v razpravi zakonski osnutek, ki ga je poslanska zbornica s svojimi pripombami že sprejela. Težnja reforme je v tem, da bi nudila višja srednja šola osnovno strokovno pripravo obenem z enotno kulturno formacijo brez ozira na izbrano smer študija. Tako ne bi smelo biti več razlik med liceji in šolami najrazličnejših smeri, v katerih se kandidati usmerjajo k določenim poklicem. Dokončno pa seveda še ni ničesar določenega in bo zakon še predmet ostrih diskusij. Šolska reforma je nekaj tako pomembnega, da je potrebna vsaj osemdeset odstotna večina in ima daljnosežne posledice. Šolske reforme si ne more privoščiti vsaka generacija po dvakrat ali trikrat. Kritiki se spotikajo ob današnjo enotno srednjo šolo. Imenujejo jo usmerjevalno. Toda v kaj in kam usmerja? Imenujejo jo formativno, in kaj formira? Z novo reformo bo celotni šolski sistem dobil nove spremembe.

Zaskrblja nas usoda tujih jezikov, ki jim je na današnjih višjih šolah odmerjenih pet let, prav toliko latinščini in grščini. Ali bomo klasičnim jezikom zapeli requiem? In za tehnične zavode geometrov, knjigovodij, kemikov, mehanikov: se bo njih strokovnost zmanjšala ali okreplila?

Z več strani se slišijo glasovi, da bi šola morala nuditi boljše strokovno izobrazbo, zdaj pa je predvideno splošno podaljšanje nižje srednje šole. Upajmo, da bodo programi rešili, kar se bo rešiti dalo. Vendar je šolska reforma tako odločilnega pomena, da jo je treba široko in odgovorno sprejemati.

KAJŠNA VIŠJA ŠOLA JE V NAČRTU

Višja srednja šola naj po zakonodajalčevi zamisli nudi osnovno strokovno pripravo, obenem pa posreduje enotno kulturno oblikovanje brez ozira na izbrano študijsko smer.

Zabrisati se morajo razlike v šolanju in pripravi učencev, ki bodo še naprej izbirali licejske oziroma strokovne smeri. Dokončnega še ni ničesar. Še vedno smo pri predlogih in načrtih. Tako je v načrtu, da se dvigne šolska obveznost še za dve leti za vse. Vsak učenec bi

moral v tem času študirati vsaj 3/4 skupnih predmetov, ostalo četrtno pa bi že lahko posvetil tisti smeri, za katero se čuti najbolj sposobnega. Vendar pa bodo prestopi možni z dopolnilnimi izpiti.

Prvi dve leti bo imel kandidat na voljo, da izbere med štirimi poli, naslednja tri leta pa bo imel na voljo 17 možnosti. Vmes pa bo lahko prestopil iz ene smeri v drugo z dopolnilnimi izpiti.

Po končani enotni srednji šoli bo potrebna odločitev za eno izmed štirih smeri: umetniška, jezikovno-književna, družbene vede ali pa naravoslovno-matematična-tehnološka smer. Zadnja tri leta pa izbira kot jo kaže spodnja razpredelnica.

IN USODA NAŠIH ŠOL

Katere smeri bodo dodeljene našim slovenskim šolam? Gotovo je eno: ne smemo nazaj od tega, kar že imamo v Trstu in Gorici. Odgovorna pa bo izbira in zahteva po smereh, kar gotovo ne bo smelo biti prepuščeno kakim ozkim krogom. Cl. 10 in 11 zakonskega osnutka, ki ga je odobrila poslanska zbornica, prav nič ne omenjata naše dežele. Le bocenski in valdostanski deželi in njihovim manjšinam je zagotovljena šola v novi reformi. Za slovenske šole v naši deželi še ni nobene besede.

Zaskrbljujoče številke vpisov v naših šolah na Tržaškem v zadnjem petletju nas spričo bodoče šolske reforme zaskrbljujejo.

	V petletju 78/79	82/83	je stanje vpisov naslednje:
V vrtcih	796	588	—26,13%
V osnovnih šolah	1.371	1.269	— 7,43%
V srednjih šolah	828	878	+ 6,03%
V višjih srednjih šolah	714	806	+12,88%

Vpisi v vrtce močno pojemajo, a niso odločilni, ker vrtci niso obvezni. Hujša je skrb o vpisih v osnovne šole, kjer nekatere šole v letošnjem šolskem letu samostojnih prvih razredov sploh nimajo. Izumirajo kraške vasi, zibeli so zaprašene, otroškega vekanja po hišah ni več slišati. Zadnji močnejši priliv beležijo srednje šole letos, in to menda zadnjič. Višje srednje šole imajo zaenkrat še zadovoljiv porast. A tudi tu je čutiti priliv na strokovne šole, manj pa na liceje in učiteljska, ki ne dajejo trenutno izgledov na gotovo zaposlitev.

M. Šah

NAČRT VIŠJE SREDNJE ŠOLE NAJ BI BIL NASLEDNJI: (SMERI)

Prvi dve leti:	Naslednja tri leta:
I. UMETNIŠKA II. JEZIKI IN KNJIŽEVNOSTI III. DRUŽBENE VEDE IV. NARAVOSLOVJE, MATEMATIKA IN TEHNOLOGIJA	1. GLASBA; 2. IZRAZNA UMETNOST 1. KLASIČNI JEZIKI; 2. MODERNI JEZIKI 1. PRAVNO-UPRAVNE VEDE; 2. GOSPODARSTVO- PODJETJA; 3. TURIZEM; 4. HUMANE VEDE 1. POLJEDELSTVO; 2. SANITARNA BIOLOGIJA; 3. FIZIKA- KEMIJA; 4. MATEMATIKA - INFORMATIKA; 5. FIZIKA IN MEHANIKA; 6. FIZIKA - ELEKTRONIKA, 7. FIZIKA - ELEKTROTEHNIKA; 8. ŠTUDIJ OKOLJA IN GRADNJE; 9. TRANSPORTI.

Anton Kufolo

In večno šumi Nadiža

Dnevnik beneškoslovenskega duhovnika

17

NEMCI POŽGALI SUBID

2. avgusta 1944

Prišla je vest, da so nemški SS-ovci padli v zasedo na poti iz Prosnida v Subid. Imeli so 70 mrtvih, zato so ostali prišli v Subid kakor razdražene hijene. Oropali so vas, pretepali ljudi in sežgali 30 hiš, v katerih je zgorelo tudi nekaj otrok in žensk. Ker so moški zbežali že pred prihodom Nemcev, so jih odpeljali le malo.

TUDI MULE REKVIRIRAJO

7. avgusta 1944

Vsi lastniki mul so prejeli ukaz italijanske vojske, da morajo takoj pripeljati v Čedad svoje mule. Budni partizani so jih prehiteli in nocoj pobrali vse mule.

Garibaldinci so danes rekvirirali po hišah moko in po mlekarnah sir in mast. V Podbonec so prihiteli Nemci in Italijani, ko so bili partizani in moka že pod Ivancem.

TITO ROMA V RIM

12. avgusta 1944

Radio je povedal, da je imel Tito z ministrom Šubašičem politični sestanek v Rimu z Angležem Churchillom. Churchill je hvalil Tita na vso moč po govoru v radiu.

BENEŠKI SLOVENCİ NE BODO MOBILIZIRANI

Pravijo, da je prišla vest, da Rainerjev ukaz za mobilizacijo letnikov 1914 - 1926 ne velja za Beneške Slovence; ti torej ne bodo vpoklicani pod orožje, in to na prizadevanje nekega odbora — najbrž pa zato, ker se je Rainer zbal, da bi naši fantje spet zbežali k partizanom.

OROŽJE IZ ZRAKA

13. avgusta 1944

Že več noči prihaja okoli polnoči aeroplan in uro dolgo kroži nad Ivancem, Kragujnico in Matajurjem. Izvedelo se je, da spušča partizanom orožje in živež.

MARŠAL TITO IN BENEČIJA

Maršal Tito je sklenil pakt med slovenskimi partizani in italijanskimi garibaldinci za skupno borbo proti Nemcem. Po tem paktu je Beneška Slovenija, posebno zapadna, zasedena po naših brigadah, v katerih je večina moštva laška, ampak odgovorni komandanti so večinoma Slovenci, in tudi med moštvom je vsaj vsak deseti Slovenec, da skrbi za red, vadi v orožju itd. Sloven-

ski partizani pravijo, da je bilo na sestanku med Rooseveltom, Churchillom in Stalinom v Teheranu sklenjeno, naj Beneška Slovenija pripade Jugoslaviji. Minister Miha Krek je baje protestiral v Londonu pri zaveznikih proti sklepu med Titom in Badogliom, naj bi o usodi Goriške in Benečije po vojni odločil plebiscit. Rekel je: »Ko je Jugoslavija stopila v vojno, in na podlagi Atlantske karte, so bila ta ozemlja prisojena Jugoslaviji: o tem ne sme biti ne govora ne debate«.

Mussolinijevi časniki pa besno napadajo partizane in nepartizane, češ da so eni in drugi složni v tem, da prisodijo to ozemlje Jugoslaviji in da mislijo celo potisniti mejo do Tilmenta.

Še »kregali« se bodo za nas!

MLADOLETNIKI K PARTIZANOM

Več fantov, navdušenih od zadnjih partizanskih uspehov, izginja, brez vednosti staršev, k partizanom. Izvabljeni so zlasti od govoric, da dobivajo partizani iz zraka dosti dobrot za v usta, zlasti pa tobaka, do sitega. Garibaldinci pa pošiljajo te fante k slovenskim oddelkom v Plešišča, Tipano.

MOČNA REZIJSKA BRIGADA

Slovenski partizani, ki prihajajo od tam, močno hvalijo, da je drzna in hrabra in dela močne preglavice Nemcem in Italijanom. Tudi tipanski oddelek močno hvalijo. Seveda so pod kontrolo slovenskih komandantov.

NEMCI V ZASEDO NAD LOGOM

18. avgusta 1944

V soteski med Logom in Štupico je bil o bellem dnevu napaden kamion Nemcev. Dva sta bila ubita, pet pa je bilo ranjenih. Prihrumelo je takoj veliko Nemcev iz Kobarida in iz Čedada, kar pet oklopnih voz. Ker niso našli sledu o partizanih, so osumili domačine in nameravali sežgati Marsin. Bali pa so se tja gor, četudi ni bilo slišati, da bi bili tam gori partizani.

V resnici so oni napad izvršili na svojo roko neki laški fantje.

ŠPETERCI ROPAJO

19. avgusta 1944

Nemci so bili zasedli Špeter in preselili Mussolinijeve heroje. Pred dnevi so Nemci zopet pustili Špeter. Špeterci so mislili, da se ne bodo več vrnili, in so propali vse, kar je bilo v ka-

sarni oziroma v velikem učiteljiškem poslopju. Danes so spet prišli Nemci in Italijani, obkolili vas in zažugali Špetercem, da bo vas zažgana, ako ne bodo v par urah vrnili v kasarno ukrađenega blaga. In Špeterci so ponižno ubogali.

DOMOBRANCI, LAŠKI IN SLOVENSKI PARTIZANI

26. avgusta 1944

Komaj so izginili domobranci iz Kobarida, ki so bili prinesli v vas in razdelili veliko protikomunističnih in protinemških letakov in časnikov, je šlo skozi vas veliko število garibaldincev, katere je vodil Kaliž. Takoj za njimi je prišlo nekaj slovenskih partizanov, ki so peli ob spremljavi harmonike, citer in drugih inštrumentov. V Tarčetu so uprizorili komedijo, v kateri so zasmehovali svetovne voditelje, najbolj seveda Hitlerja in Mussolinija, kar je bilo ljudem močno všeč.

ZOPET DOMOBRANCI

30. avgusta 1944

Danes so zasedli našo vas od devetih do desetih. Razgubili so se po hišah in delili navadne propagandne letake. Nagovoril me je podčastnik, komandant. Je navdušen Slovenec in zelo hud proti Nemcem. Da ni s partizani, je vzrok to, da so komunisti. Nemcem povzročajo veliko škodo na njihove stroške — in to je res, ker on in njegovi po hišah ustno in z letaki dokazujejo, da je tako.

PARTIZANI IN KOZAKI

31. avgusta 1944

Prišla je vest, da so partizani pod vodstvom Angležev tam nekje pri Ramandolu nad Nemami

obkolili in pobili morda 1000 kozakov, ki so tam ropali in preganjali partizane pod vodstvom Nemcev. Namesto Nemcev je prihitelo na pomoč kozakom kakih 500 Italijanov. Tudi ti so padli v zasedo in so bili večinoma pobiti. Pravijo, da so se ti divjaki skupno z Nemci maščevali s tem, da so pobili kakih 80 civilistov.

ITALIJANI NA ŠTUPICI UJETI

1. septembra 1944

Italijanska posadka na Štupici se ni hotela podati po večkratni zapovedi partizanov. Danes je bila o belem dnevu obkoljena in ujeta. En fašist je bil ubit, drugi ranjen, večino so jih položili in odpeljali, nekaj se jih je zateklo k špeterski posadki.

PRI LIPI NEMCI NAPADENI

2. septembra 1944

Streljanje z landarske strani na nemške kamione, ki so vozili proti Kobaridu. Nemci prepodili partizane z mitraljezi in metanjem min. Nemci so imeli dva vojaka močno ranjena. Ranjena tudi dva civilista, ki sta se vozila z njimi.

PARTIZANI VDRILI V ŠPETER

3. septembra 1944

V Špetru se še trdno drži postojanka italijanskih vojakov, ki je močno zabarikadirana.

Nocoj so se partizani Beneške čete vtihotali v samo vas in drzno iznenadili Italijane. Vdrli so v kasarno, kjer so ubili kapetana, komandanta, ki je streljal nanje, prav tako tudi nekega vojaka. Pobrali so jim nekaj orožja in zažugali, da bodo drugič vse postrelili, ako se bodo upirali. S seboj so odpeljali samo ... vahte.

pod črto - pod črto

V rubriki POD ČRTO objavlja mo danes tri pisma naših bralcev. Objavljamo jih v tej rubriki, ker žgoče govore o našem sedanjem trenutku.

PROTESTIRAM

Kot člana Slovenske skupnosti me je posebej prizadelo, ko sem zvedel, da je bil med cerkvenimi pevci, ki so jih jugoslovanske oblasti zafrkantsko zadrževale na bloku, ko so šli pet božične pesmi v Komen, tudi predsednik Zveze slovenskih cerkvenih pevskih zborov dr. Zorko Harej. Prav dr. Harej je uradno zastopal Slovensko skupnost, ko se je ta udeležila žalne komemoracije ob smrti jugoslovanskega predsednika Tita. Na tej komemoraciji je tudi govoril v imenu Slovenske skupnosti. Kakšna ironija! Italijanskih fašistov nihče nikoli ne zadržuje. Čimbolj je treba nagajati samo demo-

kratično in krščansko usmerjenim Slovencem, čeprav sicer javno komemorirajo Tita.

Ali pa bo spet kdo rekel, da gre za neljubo pomoč podrejenih organov? Kdo je v zamejstvu še tako naiven, da verjame v takšne pomote?

G. V.

DVE OKENCİ

V obmejni Sežani som moral na vlak. Na železniški postaji sem stopil k okencu in vprašal za vozni listek. Iz razmetanega in zatohlega prostora me je pogledal neslovenski obraz in me ogovoril po hrvaško.

Moj Bog! Da Sežana — menda celo mesto Sežana — nima vsaj toliko političnega, če že ne nacionalnega čuta, da bi za okence na železniški postaji nastavila Slovenca ali vsaj človeka, ki zna slovensko? Italijani — pomislite, ljudje božji, Italijani! — so ga deli k

okencu na železniški postaji na Opčinah!

Kakšna žalost! Takšna naj bo torej osvobojena Primorska?

J. U.

KOMU DAJE PRAV ČAS

Ljubljanska Nova revija je zadnje — 7/8. — številko deloma posvetila Edvardu Kocbeku. Eden od prispevkov, ki ga je napisal Dimitrij Rupel, analizira razne negativne kritike, s katerimi je bila sprejeta Kocbekova knjiga STRAH IN PCGUM. Tako omenja Fajfarja, Haceta, Kranjca, Vidmarja, Kosa, Janhubo, ki so vsi več ali manj žolčno napadli Kocbeka. Edina izjema med kritiki: Boris Pahor, ki je STRAH IN PCGUM ne samo pohvalil, ampak v njem tudi videl konec socialističnega realizma v slovenski literaturi. Pisatelj Rupel sklene: po 30 letih je čas dal prav Borisu Pahorju.

R. Ž.

ŠEST NEMCEV UJETIH

4. septembra 1944

Nemci se ne počutijo varni z vozili po dolini, zato se večkrat vtihotapijo v avtobus za civiliste. Partizani Beneške čete so danes ustavili pri Lipi avtobus, v katerem je bilo tudi šest Nemcev. Aretirali so jih in odpeljali proti Mečani. Čudno, da se Nemci niso upirali.

ZOPET PRI LIPI

5. septembra 1944

Dolga kolona kamionov je na vso moč drvela proti Kobaridu, medtem ko so partizani streljali nanje iz opoke na nasprotni strani.

Ob enajstih se je pomikala proti Čedadu dolga kolona vojakov in vozov, katere je ščitil oklepni avto. Troje partizanov je začelo iz opoke pod Landarjem streljati nanje. Kolona se je ustavila, se razvrstila od Perovce do Lipe in iz jarkov odgovorila na napad s 25 mitraljezi in z minami, streljali so tudi iz oklepnega avta. V opoko je padala svinčena toča in je bilo vse v ognju, tako da so trije drzni partizani komaj odnesli kožo. Nemci so odpeljali proti Čedadu tri ranjence.

Nemci so se umaknili iz kobariškega kota. Kaj slutijo?

NEMCI IN ITALIJANI SE STRELJAJO

7. septembra 1944

Prvi pri Sv. Kvirinu, drugi v Špetru so mislili, da so napadeni od partizanov, medtem ko so se v temi besno streljali med seboj — Nemci tudi s topovi. Italijani so odpeljali v Čedad osem težko ranjenih. Bravi! Tako je prav!

ŠPETER ZAPUSTILI

8. septembra 1944

Špeter so zapustili danes Italijani in se umaknili v Čedad. V Špetru jim je vedno »godla« Beneška četa.

BOGAT PLEN

13. septembra 1944

Bogat plen so danes zajeli partizani garibaldinci na Perovci pri Lipi. Že več dni si Nemci niso drznili v Kobarid. Danes pa se je pojavil v dolini velik kamion z belo moko, pašto in drugim živežem. Vozil je neki šofer civilist, peljal je iz Gorice za civiliste v kobariškem kotu. Na Perovci so ga Lahi ustavili — moral je obrniti v Tarčet, od koder so ga praznega poslali domov.

ŠTIRJE NEMCI UBITI

16. septembra 1944

Danes so se poskusili Nemci na majhnem kamiončku vtihotapiti v Kobarid. Nad Logom so bili v zasedi slovenski partizani. Štirje nemški vojaki so bili ubiti, eden je težko ranjen. Čakamo na nemške represalije, ker je prišlo v Kobarid zopet 500 Nemcev.

REPRESALIJE

24. septembra 1944

Ker Nemci in Italijani ne pustijo več nobenega živeža v Benečijo, so tudi partizani prepove-

dali nositi ali voziti blago v Čedad. Še več: med Logom in Podbonescem so razstrelili vodovod Pojane, ki daje vodo Čedadu in drugim 12 laškim občinam. Kadar bodo Lahi pustili gor živež, jim bodo pustili popraviti vodovod.

TORLAN PRI NEMAH POŽGAN

Prišla je vest, da so pred tednom po bitki med Nemci - kozaki in partizani pri Torlanu prišli na pomoč Nemcem - kozakom italijanski fašisti iz Vidna. Ti so se maščevali nad ondotnim prebivalstvom s tem, da so požgali mnogo hiš in pometalni v ogenj 36 žensk in otrok.

BATTAGLIONE VAL NATISONE

Naši so si izmislili eno novo: izvabili so iz garibaldinskih in slovenskih bataljonov naše fante, izvabili še druge od doma in tako ustanovili bataljon »Val Natisone«. Uredil je občinski tajnik iz Sovodenj, Lah, bivši oficir.

Ta »bataljon« se je utaboril v Ofijanju, od koder so hodile patrulje rekvirirat živež in zabelo. Na čelu so bili odličnejši bivši fašisti, ki so pobirali masl, špeh, moko in druge dobrine na svoj račun in zase. Godli so na harmoniko in mirno plesali.

LAŠKI PARTIZANI PORAZENI PRI FOJDI

Nemci so predrli partizansko fronto pri Sedigli in se z brezštevilnimi kamioni prepeljali čez Bardo, Učjo, Žago, Kobarid za hrbet partizanom. Ena kolona je šla čez Plestišča (kjer je bil en Nемец ubit od partizanov in so zato iz represalije razgali mlekarno in kolo) v Subid, drugi čez Prosnid in Črno vodo, tretji čez Čenebolo, tako da je bila obkoljena vsa partizanska moč osovovcev in garibaldincev, utaborjena in močna med Fojdo in Ahtnom. Kolona na desetih kamionih je prišla na Log iz Kobarida, popravila razstreljeno cesto in se nato spustila proti Čedadu. Pri Lipi se je ustavila, streljala na opoko pri Tarčetu in spustila nekaj granat v Ofijan. Iz Loga je kakih 45 Nemcev prekoračilo Nadižo in streljalo po vsej poti, prišli so v Mažerole, kjer so začeli požigati hiše. Spretnosti ondotnega vkarja se morajo zahvaliti, da ni zgorela vsa vas. Ti Nemci so zaprli pot laškimi partizanom, da se niso mogli rešiti s fojske fronte. Vse kaže, da je »Battaglione Natisone« vedel za vse to; lahko bi nastopil in prišel Nemcem, ki so šli v Mažerole, za hrbet, in tako držal odprto pot za bežeče Lahe. Nič takega: večina moštva je, ko se je slišalo streljanje pri Zapotoku in Kalu, zbežala domov, nekaj pa se jih je zateklo k Beneški četi v Dreko. Tako je bil ta slavni »Bataljon« likvidiran, ne da bi enkrat samkrat ustrelil. Fašisti so junaki tudi kot ... partizani.

Tako so bili vsi laški partizani, garibaldinci in osovovci, popolnoma poraženi. Bilo jih je 10 tisoč, močno od Angležev oboroženih. Noč in dan, posamično ali v malih skupinah, lačni in raztrgani bežijo čez Nadižo v Brda k slovenskim

dalje na strani 17 ■

Iz delovanja DSI

Umetnostni zgodovinar Damjan Prelošek je v DSI predaval o arh. Jožetu Plečniku.

V okviru ponedeljkovih večerov Društva slovenskih izobražencev so se decembra lani zvrstile naslednje prireditve: 6. decembra je gostoval v Peter-

linovi dvorani igralec Jože Zupan s Sokratovim zagovorom; 13. decembra je arh. prof. Marko Pozzetto govoril o pokrajinskem načrtovanju arhitekta Maksu Fabianiju; zadnji večer v letu je bil 20. decembra, ko je duhovnik Milan Nemač nanizal nekaj misli v pripravo na božične praznike. V novem letu pa je društvo pripravilo prvi večer v ponedeljek, 10. januarja, skupaj s kulturnim združenjem Most. Predaval je Taras Kermauner na temo »Gradnikov dvogovor z Bogom«. Naslednji ponedeljek je inž. Boris Sancin govoril o pozabljenem primeru italijansko-slovenskega sodelovanja med prvo svetovno vojno. Sledil je 24. januarja pogovor o letošnjem knjižnem daru goriške Mohorjeve družbe. Zadnji ponedeljek, 31. januarja, pa so v društvu predstavili knjigo fotografskih posnetkov fotoreporterja Maria Magajne »Trst v črno-belem«.

Prof. Marko Pozzetto (na desni) je v DSI predaval o arh. Maksu Fabianiju

Dr. J. Markuža, prof. M. Rijavec, dr. L. Škerl in prof. M. Jevnikar med predstavitvijo letošnjih knjig goriške Mohorjeve družbe.

KAKO RASTEMO

Po najnovejših statističnih podatkih smo prebivalci naše dežele po velikosti povprečno največji v državi. Od leta 1951 pa do leta 1959 se je povprečna velikost še zvišala od 174,06 cm na 175,95 cm, kar pomeni kar za 1,09 odstotka prirastka. Najmanjši v državi pa so še vedno prebivalci dežel Bazilikato (168,95 cm), Kalabrije (169,20 cm) in Sardinije (168,75 cm). No, vsaj nekje smo upoštevani!

SREČANJA ZA ZAKONCE IN STARŠE

Slovensko pastoralno središče v Trstu prireja tudi letos v Marijinem domu v Ul. Risorta mesočna srečanja za zakonce in starše. Tečaj je namenjen tudi tistim, ki se šele pripravljajo na zakon. Vodijo ga priznani strokovnjaki za zakonsko pastoralo iz Slovenije. Decembrsko in januarsko srečanje sta že mimo, naslednja pa bodo 23. februarja, 23. marca, 20. aprila, 18. maja in 8. junija.

NATEČAJ ZA ZBOROVSKO SKLADBE

Na drugi natečaj za zborovske skladbe, ki ga je razpisala Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici, je dospelo 39 skladb. Podeljeni pa sta bili samo dve nagradi. Obe je prejel Stanko Jericijo in sicer prvo nagrado za ženske zборе (pesem »Pomlad«) in drugo nagrado za mešane zборе (»Roža, rdeča rožica«).

ŠTEVERJANSKA ŠOLA

»A. GRADNIK«

V soboto, 18. decembra, so števerjansko osnovno šolo slovesno poimenovali po briškem pesniku Alojzu Gradniku. Med kulturnim sporedom so odkrili kip, ki ga je izdelal Negovan Nemač, slavnostni govor pa je imel pesnik Denis Poniž. Ob tej priložnosti so tudi natisnili bogato brošuro o življenju v Števerjanu.

† s. TEODORA SELIČ

Ob koncu lanskega leta je v Trstu umrla s. Teodora Selič. Doma je bila iz Sevnice, kjer se je rodila 1905. leta. Po redovnih obljubah je 42 let delovala v Egiptu.

POD ŠOTORI FILOZOFIJE

Pri Ognjišču v Kopru je v pripravi knjiga Vinka Ošlaka »Pod šotori filozofije«, ki je nekakšen poljudno napisan učbenik filozofije za mladino.

FESTIVAL DOMAČE GLASBE

Organizatorji so v začetku leta razpisali 13. festival domače glasbe v Števerjanu. Ta se bo odvijal 2. in 3. julija. Prijave sprejemata društvo »Se-dej« in ansambel »Hlede« v Števerjanu.

SLOVENSKI KULTURNI KLUB

Mladi so v SKK, kjer se zbirajo v glavnem ob sobotah na družabnih in kulturnih srečanjih, pripravili med drugimi tudi sledeče večere: 4. decembra je bilo na sporedu srečanje z dijaki mednarodne šole Združenega sveta; naslednjo soboto je predaval o glasbi Tomaž Simčič; v januarju pa naj na tem mestu zabeležimo srečanje s pečnikom Acetom Mermoljo. Srečanja mladine v SKK so ob sobotah ob 19. uri.

† Prof. RAFKO PREMRL

7. januarja letos je v 76. letu umrl v Gorici duhovnik dr. Rafko Premrl, dolgoletni župnik v Št mavru in profesor na raznih šolah v Gorici. Gimnazijo je opravil v škofovih zavodih v Šentvidu, študiral pa je na Dunaju in v Innsbrucku. Kot župnik je deloval najprej v Žabnicah, odkoder so ga 1940 izgnali orožniki. Bil je v koncentracijskem taborišču v Dachau, kjer je dočkal osvoboditev. Bil je duhovit in blesteč govornik.

Fotoreporter M. Magajna (na desni) med predstavitvijo knjige »Trst v črnobelem«

»HLAPEC JERNEJ« V ČEDADU

Na XII. dnevu emigranta v Čedadu so 9. januarja letos prvič izvajali Cankarjevega »Hlapca Jerneja« v beneškem narečju. Delo je z igralci Beneškega gledališča naštudiral Adrijan Rustja.

ČESTITKE

Dr. Vinko Milič z Opčin je pred kratkim opravil na vseučilišču v Padovi specializacijo iz splošne kirurgije. Doktorju, ki je navdušen pevec in član dveh ansamblov, openskega cerkvenega zbora ter Tržaškega okteta, iskreno čestitamo.

22,740.000 JUGOSLOVANOV

Ob koncu lanskega leta naj bi po izračunih zveznega zavoda za statistiko Jugoslavija štela 22,740.000 prebivalcev. Slovenija naj bi jih po istih izračunih štela 1,912.000.

GLASBENA KASETA

»FANTOV IZPOD GRMADE«

Pevski zbor Fantje izpod Grmade je ob koncu lanskega leta obogatil repertoar reproducirane slovenske glasbe z izdajo kasete ljudskih in umetnih pesmi. Posebno dobro so v njej zastopani primorski avtorji Vodopivec, Venturini, Mirk in Vrabec.

Dr. VALENTIN INZKO — 60-letnik

V Svečah na Koroškem je 22. januarja praznoval 60. rojstni dan dvorni svetnik dr. Valentin Inzko. Jubilant je izredno aktiven na raznih področjih kulturnega življenja na Koroškem, tako v domačem društvu Kočna kakor v okviru Narodnega sveta koroških Slovencev in Krščanske kulturne zveze.

Dr. TROFENIK ODLIKOVAN

Predsednik Nemške zvezne republike Carstens je za božič lani odlikoval uglednega slovenskega kulturnega delavca in založnika dr. Rudolfa Trofenika z redom za zasluge, ki si jih je pridobil pri poglobljanju stikov med Nemci in Slovenci predvsem na založniškem polju.

OBČNI ZBOR ZSKP

Na zadnjem občnem zboru Zveze slovenske katoliške prosvete na Goriškem, ki je bil v ponedeljek, 10. januarja letos, so na mesto predsednika te organizacije izvolili Emila Valentinčiča. Pred njim je dolgo let in z uspehom vodil ZSKP msgr. Kazimir Humar.

TISCHLERJEVA NAGRADA

Letošnjo Tischlerjevo nagrado je Krščanska kulturna zveza v Celovcu podelila provinci šolskih sester na Koroškem za tiho in neopazno delo v korist slovenske mladine na Koroškem.

Openski cerkveni pevski zbor in mladinski zbor Vesela pomlad sta skupaj nastopila na božičnem koncertu v župnijski cerkvi na Opčinah

Trebče

Mario Doria, ki posveča že nekaj desetletij vso možno pozornost in ljubezen krajevnim imenom v Istri in na Tržaškem in ki obvlada vso zapleteno jezikovno problematiko na ozemlju, na katerem ustvarjajo stare in nove jezikovne usedline razplastitev, kakršno najdemo malokje, je izvajal ime te vasi v tržaški občini iz latinskega osebnega imena ***Treviacus** ali ***Trebiacus**. (1) To naj bi bilo ime rimskega vojščaka, ki je ob dosluženju vojski dobil kos zemlje v lastnino. Na tem zemljišču naj bi se bivši rimski vojščak ustavil, naj bi tu ustanovil bivališče zase in za svojo družino. In to bivališče, ki se je počasi povečalo v zaselek, naj bi prejelo po njem ime. Zvezdici pred imenom pomenita, da nista ti dve imeni zgodovinsko dokazani, temveč rekonstruirani: na podlagi današnjih živih krajevnih imen in še prej na podlagi srednjeveških zapisov so namreč jezikoslovci zmožni rekonstruirati stara, ne več obstoječa in nedokumentirana osebna ali tudi krajevna imena. Iz imena Treviacus ali Trebiacus naj bi v tem primeru krajevno ime nastalo z latinskim forantom **-acum** kakor v številnih drugih primerih. Doria se je za to razlago oprl na srednjeveški zapis vaškega imena in navaja najstarejši zapis, seveda v latinščini, iz leta 1328 (**de**) **Trebecano**. To njegovo razlago je ponovil tudi Giovanni Frau v priročnem Toponomastičnem slovarju Furlanije - Julijske krajine. (2)

V teoriji je videti razlaga neoporečna. Dejansko pa nas nikakor ne zadovoljuje. Ne zadovoljuje me že zato, ker Doria razlaga samo današnje italijansko krajevno ime in sploh ne jemlje v poštev tudi slovenskega imena **Trebče**: in slovenskega imena nikakor ni moč izvajati iz latinskega ***Trebecanum**. Toda srednjeveški zapisi, če jih gledamo čim večje število, nas takoj pustijo — ko bi hoteli vztrajati pri Doriovi razlagi — na cedilu: sam sem zbral osemnajst srednjeveških zapisov tega krajevnega imena med letoma 1352 in 1421 in le sedemkrat berem v latinskih listinah obliko **de Trebecano**: že pri takem zapisu moram biti previden, saj ga lahko beremo **trebekano**, a tudi **trebecano** (torej s slovensko pisanima **k** in **c**). Toda štirikrat berem **de Trebechano**, po dvakrat **de Trebeciano** in **de Trebechiano** in končno trikrat **de Trebechan**. (3) Tedaj so z digramom (skupino dveh črk) **ch** označevali izreko **k** in tudi **č**: zaradi zapisov **de Trebeciano** in **de Trebechiano** se moramo nujno odločiti, da vse ostale zapise beremo **trebečano** in nikakor ne **trebekano**. In zato tudi rajši beremo **trebecano** tudi pri onih osem zapisih, pri katerih so pisci uporabili črko **c** pred **a**. Toda mimo teh preprostih ugotovitev moramo biti še bolj pozorni na zapise brez končnega **-o**. V zapisih **de Trebechan** so namerč pisci zapisali točno krajevno ime, kakor so ga slišali iz živih ust ljudi. Vse ostale oblike s sklepnim **-o** so enostavno učene oblike s polatinjeno končnico: vsak učen pisec je namreč vedel, da latinski jezik to zahteva.

Če hočemo razlagati to krajevno ime, da ne bo ostalo najmanjšega dvoma, moramo torej izhajati iz doku-

mentirane srednjeveške oblike, ki jo tu zapišem po slovenskih pravopisnih pravilih, da točno označim njeno izreko: **trebečan** in iz današnje slovenske oblike **Trebče**. Današnja italijanska oblika **Trebianico** ni namreč nič drugega kakor srednjeveška oblika, ki se je v teku stoletij prilagodila zahtevam italijanskega pravopisa.

Slovensko krajevno ime ni nastalo, kakor bi lahko mislili po površni analogiji, iz glagola **trebiti** kakor toliko drugih slovenskih in sploh slovanskih krajevnih imen: **Trebež**, **Trebnje**, **Trebno** in številna druga podobna krajevna imena so nastala na trebinah, na zemljiščih, ki so jih naši predniki pridobili tako, da so trebili gozd. Toda ime **Trebče** ni moč izvajati iz te osnove. Sam France Bezljaj, ki sicer ime **Trebče** povsem prepričljivo in pravilno izvaja iz hipokoristika (tu je krajšana oblika osebnega imena) ***Treb** ali **Trebko**, se ne more odločiti, ali je prvinska pridevniška oblika iz tega osebnega imena ali rajši stanovniško ime ***trebčane**. (4) Po srednjeveških zapisih, ki sem jih nanizal, ni moč dvomiti: popravek imamo s stanovniškim imenom, to je z imenom prvotnih prebivalcev. Vas naj bi torej ustanovil neki ***Trebko**: (5) tako so na kratko in po domače klicali človeka, čigar polno ime se je glasil ***Trebimir** ali kako podobno. In prebivalci vasi, ki jo je ustanovil **Trebko**, so po njem dobili ime ***Trebčane**: taka stanovniška imena so nastajala kmalu po prvi zgodovinski naselitvi Slovencev v prvem tisočletju in to je dokaz, da spadajo **Trebče** med najstarejše slovenske vasi na Tržaškem. Ko so ti **Trebčane** (danes pravimo **Trebenci**) prišli v stik z Romani furlanskega ali italijanskega jezika v Trstu, so prihajali iz ***Trebčan** (take stare rodilniške oblike so se ohranile do danes na tržaškem Krasu v primerih iz **Dutovljan**, iz **Vrhovljan**, iz **Vogljan** in vse te oblike nam tudi izpričujejo tržaški srednjeveški viri!); najvernejši zapisi tega slovenskega krajevnega imena v srednjeveškem Trstu so torej zapisi **de Trebechan**. Prvotno ime se je do danes ohranilo le v poitalijančenem imenu **Trebianico**, medtem ko se je v slovenskih ustih spremenilo v **Trebče**: to ni nič drugega kakor krajša analogična oblika iz ***Trebčane**, ki se je uveljavila po stranskih sklonih.

Do tu je vse prozorno. Toda razlagati je treba tudi novo ime stanovalcev **Trebenci**, **Trebenke** in pridevnik **trebenski**. Te imenske oblike so popolnoma v skladu z odgovarjajočimi oblikami pri onih vaseh na tržaškem Krasu, ki sem jih komaj navedel (**Dutovci**, **dutovski** ipd.) in jih lahko torej mirno izvajamo iz prvotnega stanovniškega imena **Trebčane**, čeprav ni razvoj povsem jasen. Prej kakor iz hipokoristika ***Trebko** moramo v tem primeru izhajati iz oblike ***Treb** preko pridevnika ***treben**.

1) Mario Doria, *Alla ricerca di tracce di friulanità nella toponomastica del Carso triestino*, v: *Studi linguistici friulani I* (1969), str. 223-256, podatek na str. 250.

2) Giovanni Frau, *Dizionario toponomastico Friuli Venezia Giulia*, Udine 1978, podatek na str. 118.

dalje na naslednji strani ■

Ace Mermolja: Z zvezdami v žepu

Goriški pesnik Ace Mermolja je prišel do četrte pesniške zbirke (o prejšnjih glej Mladiko 1979, 90). Naslov ji je **Z zvezdami v žepu** (Trst 1982) in obsega 41 pesmi v dveh razdelkih in deset pesmi s samostojnimi naslovi. Na koncu je v posebnih črkah naslovna Z zvezdami v žepu.

Po zunanji zgradbi je zbirka sorodna prejšnji — **Med kaktusi kuham kavo** (1979) — ki je prav tako sestavljena iz ciklov in samostojnih pesmi, vsebina je prav tako čustvena in miselna.

V prvem razdelku z naslovom **Galilej** (XIII pesmi) prikazuje v začetku otroški svet, poln iznajdljivosti, pravljic in skrivnosti:

Pod starim stolpom
gledajo otroci
skozi temne špranje koč
stekleni grad
in v snegu opazijo
rdeče kape palčkov,
ki iščejo zaklad pod snegom.

Otroško srce ne pozna »zakoličenih mej«, v vsem najde lepoto, vse zna spremeniti v pravljico. Nasproti temu svetu stoji Galilejev, kjer je vse strogo izračunano in začrtano. Ko gleda Galilej isto pokrajino kot prej otroci, ne vidi nič zanimivega:

Galilej se skloni
nad pravljичno igro
in vidi samo zasneženo
pokrajino.

Za Galileja je vse zarisano in izračunano: vesoljski krog in hišni kot. Toda lepega dne se razbije oštevilčeno steklo, nebo zažari v svoji lepoti, Galilej pa se več ne znajde brez šestila, računov in teorije »Jasni račun / se pod čelom spremeni / v zbegano veščo«. Počasi pa le začne zaznavati lepoto v naravi, v njegovem srcu »zavrešči otrok«, v luninih žilah zadiši človeška podoba. Življenje je preprosto, vedno prihaja s čudežnim glasom. Vidi Lizo, ki si je zataknila med lase marjetico in se s kolesom odpeljala k prijatelju. »Nič ni / resnično važno, / samo pravljična pot / se ustavi / ob prestrmih stopnicah.« Lonček za kavo mu brbota pravljice, palčke, luno in kresnice. »Polet preko belih mej oblakov, / glas srca / in tenka nit razuma« — to so trije elementi, potrebni za vsakdanje življenje. Do tega spoznanja je prišel Galilej, ki je mislil, da je življenje in smisel samo v zaprtem stolpu sredi daljnogledov in računov. Postati bi morali kot otroci, ki znajo najti lepoto in smisel v najmanjši stvari, saj življenje brez sanj, ljubezni in »nitke« razuma ni polno.

Drugi zadelek ima naslov **Velikani** in obsega devet pesmi, pododdelek **Odhod** pa pet. Nekoč so živeli velikani, ki so lovili ptice, podili volkove, zagovarjali uroke, zvečer se srečni vračali med družine. Krpan je pregnal

Trebče

3) 1352 *Drucus, filius Laurenti de Trebechano*, 1354 *Nedelli de Trebechano* (Licia Persi-Ricci Cocevar, *I registri dei notai triestini dei malefici Facina de Canciano e Jacobus Gremon* (1352 e 1354), disertacija o srednjeveški zgodovini pri Tržaški univerzi, akad. leto 1979-80); 1368 *filie quondam Laçari de Trebecano*, *Ivan de Trebecano*, *Iuri de Trebecano*, 1376 *Marini de Trebechano* (prva knjiga voščениh darov 1356-1376 pri Kapiteljskem arhivu S. Justa v Trstu); 1374 *ser Marco de Trebecano habitator Tergesti* (don Angelo Marsich, *Regesto delle pergamene conservate nell'Archivio del Reverendissimo capitolo della Cattedrale di Trieste*, v »Archeografo triestino« 1877-1885); 1376 *Giovanni da Trebeciano, figlio di Stefano da Trebeciano* (Lucia Pillon, *La fondazione della »cella« di Trieste dalle origini alla metà del quattrocento*, disertacija o srednjeveški zgodovini pri Tržaški univerzi, akad. leto 1977-78); 1395 *Lucie filie Luce de Trebechiano*, 1397 *Marse de Trebechan*, 1398 *filie Luce de Trebechiano* (druga knjiga voščениh darov 1389-1399 pri Kapiteljskem arhivu S. Justa v Trstu); 1403 *Luce de Trebecano*, 1405 *unius filie quondam Luce de Trebecano, filie quondam Luce de Trebechano* (tretja knjiga voščениh darov 1400-1406 pri Kapiteljskem arhivu S. Justa v Trstu); 1421 *in contrata Sancti Viti... vinea Michaelis de Trebechan, ... vinea Michaelis de Trebecano* (arhiv samo-

stana Svetih Mučenikov, 673, c. 39v.; hranjen pri Tržaškem državnem arhivu); XIV st. *baretum in contrata Sancti Andree... quod baretum possidet Michael de villa Trebechan* (prav tam, c. 42r.)

4) France Bezljaj, *Slovenska vodna imena II*, Ljubljana 1961, str. 269 pod geslom »Trebčica«.

5) Iz osebnega imena **Trebko* je na področju ikavske hrvaščine, to je v Dalmaciji, nastal priimek *Tripkovič*, v Trstu *Tripcovich*.

In večno šumi Nadiža

partizanom ali domov. Nemci so požgali Fojdo, Ahten, Neme s pomočjo kozakov. V Subidu so požgali več hiš in pognali v zrak cerkev. Na Bili so sežgali hišo z domačini in 20 partizani. Požgana sta bila tako tudi Ramandol in Sedigla. Ni mogoče opisati grozodejstev, ki so jih izvršili Nemci, kozaki in Italijani po teh vaseh. Vse polno ljudi so peljali na Nemško. Omenjene vasi v razvalinah so zasedli lačni kozaki s svojimi družinami, in pravijo, da so jim jih Nemci darovali.

(Se nadaljuje)

strah, ljudje so svobodno zadihali, »ljubezen si je nataknila / pisana očala«. V varnem naročju so ljudje verjeli v pravljice, velikan jim je dal skrivnost, »da je gorela na domači polici«. Trpljenje je bilo lažje, ker so upali, da »jutri bo bolje«, tudi skrinje se jim niso zdele preveč prazne«. Toda lepega dne je junak odšel iz gradu, pravljica skrinja bo kmalu stara lupina: »Kot smo lupine mi, / ki zapiramo okna / pred skrivnostno / lunino senco.« »Trudni prihajamo / vedno na iste postaje / in odhod se pomeša / s prihodom.« Le spomin še leze v preteklost in osvetljuje zelenega Jurija, ki sedi na lipancu »in najlepši dekljici / vtakne med lase marjetico«.

Ta razdelek je idejno nadaljevanje prejšnjega, hrepenenje po nekdanjih časih, ki so bili preprosti, naravni, varni, prepleteni s pravljičami, domačnostjo in srečo. Tudi oblikovno so podobne prejšnjim.

Zadnji del ima naslov **Kresnice**. Oktober nas umiri, »sladki čas beži / prijeten in pust«. Libera je odšla v svet, rad bi vedel, kako je tam. Guevara se je spremenil v kačo in zbežal, zdaj je dal pesniku smisel življenja sin Andraž in njegovi »štiri zobki smeha / postanejo pisan metulj«. Ko prižgo fantje kres ob samotnem kalu, se vsa tam ležeča ropotija spremeni »v zaklad začarane

kraljice«. Tudi otroci se ne znajo več igrati s preprostimi stvarmi, saj napadajo »s tanki poti / rdečih mravelj«. Pesnika skrbi, ker »nihče več ne najde / v travi vilinih stopinj«. **Igra s tremi sadeži** je igriva ljubzenska pesem v štirih delih.

V naslovni pesmi **Z zvezdami v žepu**, pravi, da sedi ob cesti z zvezdami v žepu, a ne ve, komu bi jih dal: če jih natakne na zid, bodo parole, če jih prilepi na list, bodo pesem, če jih obdrži, se lahko zgubijo: »In potem adijo / srce, ki bije / za Lizo / in razum, / ki odkriva kresnice.«

Na pesnika pritiskajo težave sodobnega življenja, ki je brez domišljije, lepote, ljubezni, sanj in stika z živo naravo. Vse je preračunano, dognano, zmehanizirano, celo otroci niso več naravni, resnični, igrajo se s tanki. Pesnika to boli in skrbi, sam je poln lepote, v žepu ima zvezde, toda ljudje bi jih ne razumeli in sprejeli. Vendar pa ne prevladuje pesimizem, saj se zna pesnik pošaliti, nasmehnuti, razbiti »oštevilo steklo«, za katerim se skriva cvetoča narava in živo veselje.

Pesmi so občutljivo zapete, podane v izbranem jeziku in z mnogo povedanimi primerami. Zbirka je važen korak naprej v Mermoljevem ustvarjanju.

Jerneja Petrič: Naši na tujih tleh

Naši na tujih tleh. Antologija književnosti Slovencev v Severni Ameriki. Izbor, ureditev, uvod in opombe Jerneja Petrič. Ta 530 strani debela knjiga je izšla 1982 v Ljubljani, izdali pa sta jo Cankarjeva založba in Slovenska izseljenska matica.

V predgovoru pravi sestavljalka, da je knjigo pripravljala več let, da je dala vanjo vse, kar je izšlo v Ameriki ali v domovini, nekaj celo nenatisnjenih rokopisov, nekaj pa tudi prevodov iz nemščine in angleščine, če so slovenski pisatelji pisali v teh jezikih. Ni se toliko ozirala na umetniško vrednost, saj je gledala predvsem na pomen posameznih besedil: »Kakovost besedil v pričujoči antologiji seveda precej niha: nekaj je takšnih, ki vzdrže stroge literarne kriterije, veliko pa je tudi razmeroma povprečnega pisanja. Pri vsem tem pa ne smemo prezreti velikanškega pomena, ki ga je imela slovenska tiskana beseda na ameriških tleh za ohranjanje slovenstva«.

Vso slovensko ameriško literaturo je razdelila na dve obdobji: Prvi literarni poskusi (konec 17. — začetek 20. stoletja) in Obdobje množičnega priseljevanja (po l. 1910).

Prva doba je skromna. Prvi priseljenci so prišli v Ameriko proti koncu 17. stoletja in v 18. stoletju, vendar so bili posamezniki, ki so utonili v ameriškem jezikovnem morju. Prvi, ki je za sabo pustil vidno sled, je bil misijonar Marko Anton Kapus, ki se je rodil 1657 v Kamni gori, prišel v ZDA, ko je imel 30 let, in nato 30 let delal tam. Važen je kot ameriški zemljepisec in pesnik latinskih pesmi, ki so izšle leta 1708.

Za njim imamo še pet misijonarjev, ki so pisali in seznanjali Slovence z Ameriko, predvsem z Indijanci, ki so bili za Slovence najbolj zanimivi in privlačni. Največji misijonar je bil Friderik Baraga, oče indijanske književnosti in svetniški kandidat.

V začetku 20. stol. so se začeli Slovenci množično izseljevati v ZDA, pradedsem iz Bele krajine in Prekmurja, med obema vojnama iz Primorske. Tedaj so si ustanovili vrsto časopisov in kulturnih domov, glavni namen obeh pa je bil, da bi ohranili materinščino. Polagoma so se iz množice dvignili posamezniki, ki so si v Ameriki izpopolnili znanje, postali uredniki ali lastniki slovenskih listov in obenem njihovi glavni sodelavci.

Med tem rodom so se dvignili nad povprečje samo Ivan Zorman kot pesnik, Ivan Jontez kot pripovednik in dramatik in Andrej Kobal kot dramatik, saj je svoje znamenite spomine Svetovni popotnik pripoveduje napisal šele po zadnji vojni. Kristan in Rogelj sta pisala že doma in tudi umrla doma. Louis Adamič samo v angleščini.

Po drugi svetovni vojni je prišel v ZDA nov val izseljencev, ki jih imenujemo idejna ali politična in gospodarska emigracija. Oba sta dala novega zagona kulturnemu ustvarjanju, v zadnjih desetletjih pa je skoraj vse zamrlo in vedno več pišejo v angleščini. Na starih tradicijah je ostal le katoliški mesečnik AVE MARIA z letnim koledarjem, ki izhaja že od leta 1909. Sestavljalka novih izseljencev ni zajela.

Prirediteljica je predstavila z odlomki 41 pesnikov in pisateljev, šibkih in močnejših, vendar pa bi se še našli, ki bi morali priti v knjigo. Tudi Bibliografija ni celotna.

Na koncu je Petričeva podala krajše življenjepise vseh teh pisateljev v slovenščini in angleščini.

V drugem delu je antologija kanadskih pisateljev Slovencev, vsega šest. Vsi so iz novejšega časa, vsakega je predstavila z odlomki in življenjepisom.

Antologija *Naši na tujih tleh* je zanimivo delo in precej izčrpno prikazuje ustvarjanje naših rojakov v ZDA, ki je bilo doslej večinoma nedostopno bralcem.

GLEDALIŠČE**DRUGA ABONMAJSKA
PREDSTAVA V SSG
V TRSTU**

Zdi se, da le niso bili zaman vsi javni pogovori o usodi in nalogah tukajšnjega gledališča, o njegovi drugačnosti v okviru ostalih slovenskih gledališč, ki delujejo v matični domovini, o njegovem mestu prevodnika, o njegovem žarčenju v tukajšnji, zatem v matični (da bi to moral biti ves jug, prostor, je opozoril že zagrebški režiser Paro v intervjuju za PD) in nazadnje še ožji deželni in širši italijanski prostor. Če gledamo na letošnji (in delno tudi lanski) repertoar (in seveda tudi na njegovo realizacijo) s te morda kar preveč zahtevne perspektive, moremo vendarle priznati, da sta z direktorjem M. Košuto (in drugimi, ki ga v tem podpirajo) zanesljiv umetniški okus in morda tudi trmasto vztrajanje na nelahki poti večje odprtosti in večje »tržaškosti« dala našemu gledališču nove svežine. Dala sta poleta ansamblu, pa tudi zadovoljila našo dokaj zmrdljivo publiko, tisto, ki je vajena Rossettija s kakšno slovito interpretacijo znanih italijanskih umetnikov — in nekaterih dobrih televizijskih postavitev dramskih del italijanske TV mreže. Hkrati pa je nova repertoarna politika privabila nekaj nove publike iz vrst dijaštva, meščanstva, delavstva in tudi okoličane. Gostovanja so odprla gledališče tudi tistim, ki so se bili od njega že oddaljili. Eno takšnih srečnih potez predstavlja tudi druga letošnja uprizoritev.

Menim, da je predstava Mutastih bratov Matjaža Kmecla v režiji Jožeta Babiča v marsičem zadovoljila. Krhko tkivo konverzijske drame, kjer je avtor izpostavil negativnega junaka (spaćeno ogledalo, v katerem naj »zamejec« spozna svojo karikaturu?), poveril dokaj neizoblikovanemu liku dunajskega letoviščarja vlogo humanistično-ironičnega komentatorja, (ki pa mu stvar do konca ni povsem jasna), slovensko vztrajanje pa razpršil na stranske figure, med katerimi bi vsa mogla ob avtorjevi umetniško bolj

srečni roki zrasti v silovit lik - protiigralca: Smrtnica, domača hči, Oswaldov oče, mutci. Sâmo besedilo, ves čas lahkotno tekoča konverzacija, mestoma bleščeča, zanimiv domislek z mutci-pevci in s prizorom na pokopališču, vse to najbrž ne bi moglo ustvariti tako razgibane, zanimive in tudi všečne predstave, kot je bila ta, posebej pa ne nekaterih imenitnih igralskih kreacij. Delno scenarist, scenska glasba, predvsem pa režiser so šele dali Kmeclovemu dramskemu besedilu tisto večplastnost, tisti žar, tisti nadih pristnosti, svežine in elegičnosti, ki so iz te predstave ustvarili gledališki dogodek.

Razigrani ansambel je ves čas zdržal v lahkotnem tempu, ki se je tej konverzijski igri nadvse prilagal — (mislimo si kakšno resnobno režijo s togimi debaterji, ki v počasnem tempu ... recimo po kranjsko ... rešujejo Kmeclovo duhovito igrivo, pol ironične pol zaresne dileme ali celo tu in tam vržejo kakšno precej krepko, kdaj tudi neokusno o ženskah) (o kom pa, če ne ...). Tržačani so vsekakor našli (tudi po Babičevi zaslugi) za to igro srečno ustrezen ton. Neverjetno temperamentno se je našemu ansamblu prilagodil, zadihal z njim nekaj tako držani Tone Gogala, v kolikor to ni sploh do zdaj njegova najzanimivejša kreacija. Ni pa še zadihala z našimi igralci gostja Barbara Jakopič. Anton Petje je v nevaležni vlogi Dunajčana s svojim igralskim znanjem in zama hom dal Plachetki več duha, humanizma in veličine, kot mu je najbrž po Kmeclu pripadalo. Smrtnica je v interpretaciji Mire Sardočeve prav tako prerasla iz obrobne postave v silovit lik, ki bi bil zaslužil v igri dokaj več prostora. Ravno tako je Stane Starešinič dal svoji stranski figuri močan pou-darek. Trije Ljubljancani — bolj silhuetne kot osebnosti — bi bili mogli preras-ti v imenitne in nadvse resnične podobe, kakršnih ne manjka, a avtor jih je obdelal preveč v rokavicah; Lukeš je bil kar ganljiv in kar presimpatičen. Tudi pevci - mutasti bratje so po-življali igro s svojim ubranim petjem in s posrečeno malce stilizirano igro. Vsekakor zelo dobra predstava.

Kaj pa naj bo sporočilo te drame slovenskega pisatelja, ki je morda naj-

manj gluha za slovensko stvar tokraj Sežane in Šentilja? Kdor živi »zamejsko« stvarnost od rojstva, kdor okuša njen med in strup od jutra do večera, ta ve, da še takó ljubiteljsko pe-ro ne pomaka svoje konice v žolč in kri. Kdor ni zrasel zunaj domovine, le ne razume do konca, kaj smo in zakaj še smo (in upajmo, tudi bomo). Ko bi bil zrasel tu, bi najbrž ne ustvaril Oswald — ali pa bi mu vsekakor dal močnega protiigralca. Zakaj igra, kakor je zastavljena, ne more biti za nas kartaktna; pušča nam — ob vsej hvaležnosti, da se je avtor spomnil tudi na nas — trn v srcu.

Zora Tavčar

RAZSTAVE**EDI ŽERJAL
V GALERIJ CARTESIUS**

Slovenska likovna ustvarjalnost v zamejskem prostoru je zadnje čase posebno živahna in bogata. Številne in pomembne retrospektivne razstave starejših umetnikov, velike skupinske razstave, samostojne predstavitve v galeriji Tržaške knjigarne in po mnogih kulturnih domovih, ob tem pa stalna prisotnost naših likovnikov v širšem italijanskem dogajanju — vse to potrjuje, da doživlja slovenska likovna umetnost na Tržaškem in Goriškem zlati trenutek. In tega zlatega trenutka ni hotel zamuditi Edi Žerjal, slikar mlajše generacije, nasprotno, vanj se je vključil s kakovostno, zanimivo in v marsikaterem pogledu novo razstavo v samem središču mesta, v visoko cenjeni galeriji Cartesius. Gre za vsebinsko in tehnično zaokroženo zbirko 25 slik, ki so sad Žerjalovega najnovejšega ustvarjanja, saj nosijo vse — z izjemo dveh — letnico 1982.

Že pred dvema letoma nas je z razstavo v Društvu slovenskih izobražencev Žerjal presenetil s svojimi motipijami, ki so imele za temo začetke človeške pisave. Šlo je za na prvi pogled nerazumljive znake, črte in simbole, prekrite z barvno patino v raznih odtenkih od rjavkastordečega

do črnega. Nova razstava to pot nadaljuje. Spet se najdemo pred slikami, ki delujejo na naše oko kot abstrakcije: črte in simboli, nerazumljivi znaki in patina v raznih odtenkih: od rjavkastordečega do črnega. Približamo se sliki, da bi prebrali, kar je na njej napisano, a potrebovali bi ogledalo, kajti gre za odtis in torej za narobe obrnjeno pisanje.

Človeška pisava: čeprav lahko izveni kot besedna igra, a verdar — koliko je bilo o pisavi zapisanega! In v zadnjih letih, mogoče predvsem zaradi številnih pobud s strani reklamnih lepakov in časopisov, ali se ni tudi med likovniki porodilo posebno zanimanje za pisavo kot tako? Lotili so se na najrazličnejše načine: eni so besede razstavljali in črke na novo sestavljali, drugi so se obrnili k tujim abecedam, tretji so celo pisavo izumili.

Gotovo je današnji svet — svet pisane besede. Ta nas spremlja na vsakem koraku, vdira v naše življenje, ga preplavlja in s svojo vsiljivostjo naravnost obseda. Ni čudno torej, da je imela in še ima odziv pri likovnih ustvarjalcih, ki imajo za izhodišče svoje umetnosti ravno grafični znak.

Toda povrnimo se k razstavi sami. Pred nami se vrstijo slike, ki nosijo naslove, ki so že po sebi pomenljivi: Dokument, Načrt, Sporočilo — in to v raznih ciklikih. Žerjal je torej stopil za korak naprej. Ne zanima ga znak kot tak, ampak že točno določeno zapisano sporočilo: na eni strani znanstveno (na primer dve sliki v spomin na Čeha Resslera, ki je izumil ladijski vijak), na drugi uradni akti ali dokumenti. S slednjimi se Žerjal srečuje pri svojem uradniškem delu. Umetnik je z njimi v konfliktu in to predvsem zaradi njihove zapletenosti in nezmožnosti sporočanja. S tem, da jih je predstavil v neberljivi, nerazumljivi obliki, je gotovo hotel poudariti njihovo nekomunikativnost. Pisana beseda je nastala iz potrebe po pojasnjevanju, toda v zadnjem času se je prelevila v sistem zase, nam tuj in nepoznat. Beseda ni več beseda, besedilo ni več besedilo. Stik je pretrgan, človek je spet sam. Kje je rešitev iz labirinta besed? Ostaja nam krik, ki je zgovornejši od vsakega besedovanja, ostaja nam na gosto popisani list, dokument da, a dokument kaosa.

Magda Jevnikar

KNJIGE

ČLOVEK IN ČAS II. DEL

Izid slovenske knjige pri nas bi moral vse razveseliti. Res je, da dandanes mnogim knjiga ne pomeni toliko, kot zasluži, ker pač zgrešeni ritem življenja človeka odtuja je knjigi. Zaskrbljujoče pa je, da gre izhajanje nekaterih knjig pri nas skoraj neopazno mimo. Tako se nekako dogaja s slovenskimi učnimi knjigami, ki zadnja leta izhajajo v Trstu v založbi Deželnega šolskega urada za Furlanijo - Julijsko krajino. Včasih katero v skupih besedah zabeleži periodični tisk, redkeje radio.

Šolski učbeniki so pomembna zvrst knjige, ker so poleg učiteljeve razlage eden izmed temeljnih virov, iz katerih učenci črpajo novo znanje. Zato so dobre učne knjige slejkoprej pomemben dejavnik v učnovzgojnem procesu. Učbeniki morajo ustrezati učnim načrtom ter morajo biti napisani tako, da so učencu razumljivi. V resnično demokratični in pluralistični družbi ne smejo biti ideološko enostranski. Nadalje morajo biti jezikovno izčiščeni, dosledni v uporabi strokovnega izrazoslovja, naravnani v iskanju resnice, pa še po možnosti primerno tiskarsko in grafično opremljeni. Zlasti pa morajo odražati narodnega duha. Vse te odlike ima tako rekoč v polni meri nedavno izšli II. del učbenika zgodovine in državljanske vzgoje za drugi razred srednje šole z naslovom Človek in čas. Knjigo je napisal prof. Ivan Artač.

Priročnik obsega obdobje od ustanovitve frankovske države do Dunajskega kongresa in šteje skoraj 290 strani.

Avtor zgodovinsko dogajanje podaja tekoče. Vsako poglavje je razdeljeno na manjše enote, skozi celo knjigo pa so ob robu posameznih odstavkov zabeleženi glavni podatki. Na koncu vsakega poglavja so v zvezi z obravnavano snovjo objavljene številne krajše ali daljše zanimivosti, ki bralca popeljejo v tisti čas, v miselnost takratnih ljudi, v njih uspehe in težave. Avtor je poskrbel tudi za vrsto vprašanj, ki bodo profesorju in dijaku pomagala, da se bo razvil pogovor o obravnavani snovi. Prav tako so navedene točke za državljansko vzgojo in za vaje. Na koncu daljših enot je avtor knjige pripravil povzetek obravnavane snovi in časovno preglednico. Za državljansko

vzgojo pa je poleg prej omenjenih točk napisal še posebno poglavje, v katerem obravnava pravice in dolžnosti državljanov ter krajevno samoupravo.

Podobno kot prvi, je tudi drugi del knjige Človek in čas napisan s posrečenim in učinkovitim pedagoškim prijemom. Avtor ne navaja suhoparno samo zgodovinskih dogodkov, ampak skuša prikazati tudi človeka v raznih zgodovinskih obdobjih. Že ilustracija naslovne strani nam nekako ponazarja značilnosti obravnavanega obdobja: grad — fevdalni družbeni red nadkričuje revne bajte, na bližnjih poljih pa trdo dela kmet-tlačan. Pa tudi vse ostale številne in bogate večbarvne ilustracije bodo popeljale dijake v tisti čas in mu prikazale človekovo ustvarjalnost v njem. Za naslovno stran in ilustracije je poskrbela prof. Magda Tavčar.

Zlasti hvalevredno je avtorjevo uspešno prizadevanje za temeljit prikaz slovenske zgodovine. Slovenski kraji in ljudje so prikazani tako, kot se spodobijo za učbenik, ki ga bodo uporabljali v slovenskih šolah. Slovenska zgodovina je vraščena v splošni okvir zgodovinskega dogajanja, posebej do izraza pa prihajata povezava zlasti s slovensko književnostjo ter slovenska narodna zavest. Ravno tako je avtorju uspelo v pravi luči prikazati zgodovinsko dogajanje v naši bližnji okolici, na Tržaškem in Goriškem.

Pomen slovenskih velikih mož je res primerno podan. Poleg znanih mož, ki so povezani s slovensko književnostjo, zvmemo v knjigi veliko zanimivoga še o marsikom drugem, recimo o znanem čebelarjem strokovnjaku Antonu Janšiču in o velikem matematiku Juriju Vegi. Tako bo dijak spoznal, da v zgodovini niso pomembni samo razni dogodki in vojne, ampak in še prav posebno vsi tisti ljudje, ki so pripomogli k razvoju človekovega tvarnega in duhovnega bogastva ter srčne kulture.

Učbenik je napisan tako, da bo profesor snov lahko razširil ali skrčil, glede na čas, ki ga bo imel na razpolago.

Podobno kot sem napisal za prvi del učbenika, velja tudi za drugi: ni mi znano, da bi bil kdaj izšel v slovensčini tako kvaliteten in lep učbenik zgodovine za to stopnjo šol. Knjiga pa je zanimiva tudi za širši krog izobražencev, zlasti za starše otrok, ki obiskujejo srednjo šolo.

Marijan Bajc

v
Čuk

na Obelisku

Agencija za pomirjenje živcev

ŠKRAT

»Congresso dei comunisti della RAI — Kongres komunistov RAI«, je najavljal dvojezični letak, ki ga je neki aktivist izgubil na cesti in smo ga zato lahko prebrali tudi neposvečeni. Posebnost letaka je v tem, da vabi italijanske tovariše na zborovanje v ČETRTEK, 13. januarja, slovenske pa v PETEK, prav tako 13. januarja. V zadregi so baje oboji prišli obakrat.

Taki datumski spodrsaljaji niso nič čudnega. Saj vemo, da je bila celo Oktobrska revolucija pravzaprav novembra...

SEZNAM

Po lanskem znanem Craxijevem afrontu proti slovenski besedi in časti je več slovenskih članov PSI vrnilo izkaznice. Izstopanje pa se nadaljuje in tu objavljamo najnovejši seznam:

Čez ta imena je nanešena tanka plast ZADREGE. — Vzemite kosmič vate, namočite ga v MOŽATOST in dobro zdrgnite, pa se bo dala imena jasno prebrati.

BESEDA SLOVESA

Slovenski socialisti, ki iz znanih razlogov zapuščajo PSI, ne vračajo le članskih izkaznic, marveč tudi utemeljujejo svoj izstop. Posrečilo se nam je zbrati nekaj takih izjav. Vse imajo le po tri besede, izpeljane iz začetnic stranke PSI:

Prišel, Spoznal, Izstopil

Pozablja Samo Idiot

Pa Sami Izhajajte

Potrpljenje Sem Izčrpal

Prednost Slovenski Identiteti

Preferisco Sapermi Integro

Pittoni Sembra Indifferente

Per Sgarbo Incassato

Per Soli Intimi

PxxymLx Syyxmy Ivvyxwz (to lahko razumejo samo socialisti, ki jim je vse jasno)

*Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost*

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38 - Telefon 54390

Dom in delavnica:

Ulica Damiano Chiesa, 91 - Telefon 571326

POSEBNI POPUSTI! OBIŠČITE NAS!

Počitniški dom Pri sestrah

vas vabi na Belopeška jezera

Naslov:

**33010 Bela Peč - Fusine V. R. via Laghi 1
Telefon 0428/61027 - 059/695791**

LISTNICA UPRAVE

PODPORNIKI MLADIKE

Prvi seznam bralcev - prijateljev MLADIKE, ki so si sami zvišali naročnino:

Lojzka Sosič Dreossi, Trst, 20.000 Lir
Ela Schart, Gorica, 20.000
Benjamin Černic, Vrh/Sovodnje, 15.000
Ninko Černic, Opčine, 20.000
Družina Repinc, Opčine, 20.000
Marija Goljevšček Marušič, Sovodnje, 15.000
Danijela Žerjal, Opčine, 15.000
Zoran Tavčar, Devin, 20.000
Arduino Cremonesi, Videm, 15.000
Lojze Škerl, Opčine, 20.000
Marjan Pertot, Kontovel, 20.000
Franc Mozetič, Trst, 15.000
N.N., Padova, 20.000
Ivan Kretič, Devin, 25.000
Alojzija Slavec, Mačkolje, 20.000
Pavel Zlobec, Milje, 15.000
Alojz Hlede, Števerjan, 15.000
Oskar Simčič, Gorica, 20.000

Pavla Jazbec, Nabrežina, 15.000
Stanislav Soban, Trst, 20.000
Ivana Logar Bole, Trst, 15.000
Marija Antonič, Devin, 12.000
Gizela Sedmak, Sv. Križ, 13.000
Marija Knez, Cerovlje, 16.500
Justina Slavec, Boršt, 15.000
Marija Žgavec, Peč, 15.000
Marijan Terpin, Števerjan, 20.000
Breda Klanjšček, Devin, 15.000
Vida Legiša, Devin, 15.000
Marjetica Cibic, Kontovel, 15.000
Dušan Hmeljak, Trst, 30.000
Ljubka Šorli, Gorica, 50.000
Drago Butkovič, Štandrež, 19.000
Remo Devetak, Sovodnje, 15.000
Marijan Komjanc, Gorica, 15.000
Niko Klanjšček, Gorica, 14.000
Družina Kakeš, Nabrežina, 38.000
Maksimilijan Jezernik, Rim, 50.000
Josipina Mahnič, Bazovica, 15.000
Jože Jamnik, Boršt, 25.000
Janez Belej, Rim, 12.000

Ksenija Levak, Trst, 20.000
Marija Mijot, Trst, 16.000
Jože Fajdiga, Gorica, 25.000
SMReKK, Gorica, 20.000
Luciano Pavio, Gorica, 20.000
Marija Žvokelj, Gorica, 15.000
Aleš in Aleksander Prinčič, Krmin, 15.000

Marcel Petkovšek, Trst, 15.000
Neva Fonzari, Trzič, 60.000
Štefan Falež, Rim, 42.000
Andrej Macuzzi, Gorica, 18.000
Diomira Bajc, Trst, 50.000
Ivica Švab, Milje, 15.000
Ana Kralj, Slivno, 26.000
Adrijana Crapesi, Trst, 20.000
Emil Devetak, Gorica, 20.000
Andrej Košič, Gorica, 25.000
Katja Klanjšček, Gorica, 20.000
Nada Pertot, Trst, 42.000
Božidar Živec, Pordenon, 12.000
Diomira in Tine Franceschi, Trst, 42 tisoč lir

DAROVI ZA TISKOVNI SKLAD
— po 2.000 Lir:

Draga Pahor iz Trsta, Mučič-Rade-
tič iz Trziča, Irena Srebotnjak iz Trsta,
Vladimir Legiša iz Cerovelj, čitalnica
Marijine družbe iz ul. Risorta v Trstu,
Ivo Kralj iz Slivnega, Klavdij Zlobec iz
Bazovice, Janko Ban iz Sesljana, Ema
Kralj iz Trebč, Nadja Malalan iz Devi-
na, Božo Zuanella iz Tarčmuna, Zvon-
ko Simčič iz Števerjana, Olga Terčon
iz Mavhinj, Angela Smotlak iz Mačkolj,
Marija Wudenig iz Ukev, Arturo Bla-
sutto iz Tipane, Silvija Callin iz Grlja-
na, Karel Čok iz Lonjerja, Zavod Sv.
Družine iz Gorice, Dario Zlobec iz Tr-
sta, Simon Preschern s Trbiža, Elvira
Kompere iz Trsta, Miro Tavčar iz De-
vina, Danila in Niko Komjanc iz Gori-
ce, Mariza Perat iz Gorice, Franc Kete
iz Gorice, Vladislav Bavdaž iz Rima,
Karlo Čuk s Proseka, Marija Rutar iz
Gorice.

— drugi darovi:

N.N. iz Trsta 5.000 Lir, Filip Vid-
mar iz Anglije 7.000 Lir, N.N. iz Trsta
100.000 Lir, Dimitrij Bregant iz Londo-
na 6.000 Lir, N.N. iz Gorice 34.000 Lir.

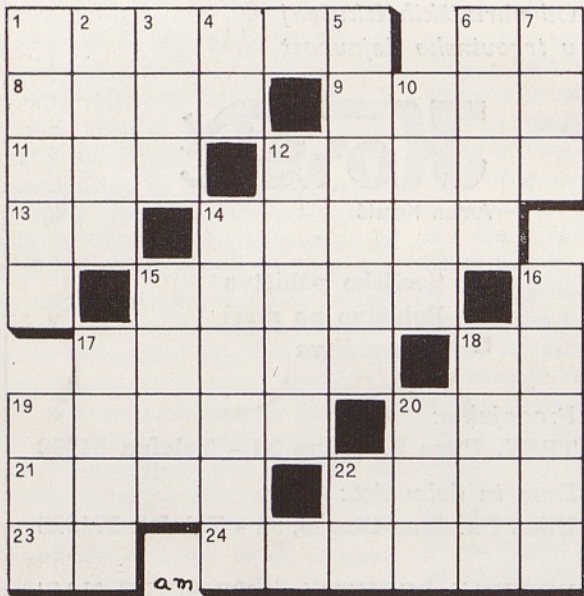
— darovi v spomin:

Ob obletnici smrti Ludvika in Bože
Pirc darujejo svojci po 25.000 Lir za
Mladiko in Sklad »Dušana Černeta«.

Ob 20-letnici smrti žene Ide Kogoj
daruje Jožko Kogoj iz Francije 46.120
Lir za tiskovni sklad Mladike.

V počastitev spomina ge. Marije
Magajna darujejo Milena, Zlata, Majda
in Silvano 100.000 Lir za Mladiko.

Vsem se prisrčno zahvaljujemo!

Križan ka (1)

VODORAVNO: 1. Finžgarjeva povest,
6. Post meridiem, 8. kamnita planota
nad Trstom, 9. moč, oblast, gorski ma-
siv v Kalabriji, 11. močne karte... vr-
hunski atleti, 12. del knjige, 13. Voj-
mir Tavčar, 14. trepet, groza, 15. sliko-
vito slovensko mesto na zahodni istr-
ski obali, 17. poljski pridelek, 18. so-
glasnika v zetu, 19. luknja, manjkajoči
prostor, 20. prva žena, 21. arabska dr-
žava, 22. pristaniško mesto na jugu a-
rabskega polotoka, 23. italijanski spol-
nik, 24. turška metropola.

NAVPIČNO: 1. izvidnik, stezosledec,
2. veliko jadransko pristanišče, 3. kra-
tica za it. radio TV družbo, 4. mesto
v Mali Aziji, kjer je Aleks. Veliki pre-
magal Dareja, 5. prebivalec največjega
jugoslovanskega polotoka, 6. boječ, sra-
mežljiv, 7. otok med Anglijo in Irsko,
10. Perzija, 12. pok, jek, 14. tovarniški
zvonec, klicar, 15. nastavek, drža, 16.
radijska igralka Kopitar, 17. živinska
hrana, 18. divja žival, zverina, 19. do-
mača vprežna žival, 20. okrajšano žen-
sko ime, 22. Akademski klub.